

**BIJLAGE 1 BIJ HET EINDRAPPORT VAN DE
PROJECTORGANISATIE KUNSTVAKONDERWIJS
SECTOR PROFIELEN BEROEPSPROFIELEN EN
STARTKWALIFICATIES
1D DANS**

**PROFIEL VAN DE SECTOR DANS
BEROEPSPROFIELEN EN STARTKWALIFICATIES
PROJECT KUNSTVAKONDERWIJS
JACQUELINE ALGRA JOHN BEEK E.A.**

Boekmansichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 3243739

Zoals de bloemen in de lente
een voorbode is van fruit in de zomer,
zo zijn wensen en verlangens van mensen
een voorbode van hetgeen
ze later kunnen realiseren.

De creatiespiraal

Marinus Knoope, 1998

Colofon

Het rapport 'Profiel van de sector dans' is in opdracht van de Projectorganisatie Kunstvakonderwijs onder leiding van drs. Jacqueline Algra en mr. John Beek tot stand gekomen in de periode september 1998-februari 1999.

Het rapport heeft een zelfstandige functie maar vormt met de rapporten over muziek, theater/drama, beeldende kunst, vormgeving, av- media en de docentenopleidingen in de kunstvakken, tevens de basis voor het eindrapport van de Projectorganisatie Kunstvakonderwijs.

Inhoudsopgave

Deel 1 Beroepsprofielen sector danskunst

1 Inleiding,6

1.1 HISTORIE IN VOGELVLUCHT,6

1.2 VERANTWOORDING,9

1.2.1 Werkwijze,9

1.2.2 Keuze en indeling van beroepen,9

1.2.3 Verhouding tussen de beroepen,12

1.3 KANTTEKENINGEN VOORAF / LEESWIJZER,13

2 Beroepsprofielen sector danskunst,15

2.1 DE SECTOR,15

2.1.1 Identiteit en reikwijdte,15

2.1.2 Ontwikkelingen,17

2.2 ALGEMENE PROFIELKENMERKEN VAN DANSKUNSTENAARS,21

2.2.1 Definitie,21

2.2.2 Activiteiten,22

2.2.3 Ontwikkelingen,27

2.3 BEROEPSPROFIEL VAN DE DANSER,27

2.3.1 Definitie,27

2.3.2 Wettelijk kader,27

2.3.3 Activiteiten,27

2.3.4 Persoonskenmerken,29

2.3.5 Ontwikkelingen,31

2.3.6 Specialisaties,32

2.4 BEROEPSPROFIEL VAN DE CHOREOGRAAF,33

2.4.1 Definitie,33

2.4.2 Wettelijk kader,33

2.4.3 Activiteiten,34

2.4.4 Persoonskenmerken,36

2.4.5 Ontwikkelingen,38

2.4.6 Specialisaties,39

2.5 BEROEPSPROFIEL VAN DE DOCENT DANS,40

2.5.1 Uitgangspunten en verantwoording m.b.t. beroepsprofielen en startkwalificaties van docenten in de kunstvakken,40

2.5.2 Ontwikkelingen bij de docerende beroepen,41

2.5.3 Verantwoording beroepsprofielen,42

2.5.4 Ontwikkelingen docent dans,43

2.5.5 Beroepsprofiel van de docent dans,44

2.5.6 Specialismen,49

Deel 2 Startkwalificaties sector danskunst

1 Inleiding,51

1.1 VERANTWOORDING,51

1.2 PREMISSEN,51

2 Algemene startkwalificaties danskunstenaars,55

2.1 BASISKWALIFICATIES VAN DE DANSER,59

2.2 BASISKWALIFICATIES VAN DE CHOREOGRAAF,62

2.3 ALGEMENE STARTKWALIFICATIES DOCENT KUNSTVAK,65

2.3.1 Ontwikkelingen,66

2.3.2 Basiskwalificaties van de docent dans,67

Geraadpleegde literatuur,73

Lijst van referenten,75

Bijlage,76

Deel 1 Beroepsprofielen sector danskunst

1 Inleiding

1.1 HISTORIE IN VOGELVLUCHT

De twintigste eeuw zal als gevolg van de bloei van de danskunst door volgende generaties worden beschouwd als de eeuw van de dans, zoals de achttiende eeuw met het theater en de negentiende eeuw met de opera worden geassocieerd.

Dat denkt althans de choreograaf Maurice Béjart, en ook de historicus Delfin Colomé. Het is niettemin een zeer beweeglijke curve die de geschiedenis van de ontwikkeling en appreciatie van de danskunst, en als gevolg daarvan de status van het beroep van danskunstenaar, vertoont. Ze begon als zware zonde, blijkens de geschriften van Sint Augustinus uit de vierde eeuw. In deze eerste sporen van verwijzingen naar de danskunst werd dansen als wellustige dwaasheid en het werk van de duivel beschreven. Ook veel later nog, in het tijdperk van de Rede, werd dansen door Jean-Jacques Rousseau aangeduid als een onoirbare activiteit voor mensen met slechte manieren en een moraal zo los als hun ledematen.

Aan de Italiaanse hoven, zoals bij de familie De Medici, werden dans en dansbewegingen gecodificeerd en verder opgesmukt. Dans werd integraal onderdeel van de opera. Een verfijnde houding werd beschouwd als de fysieke reflectie van een verfijnde moraal. Dans was een nobele kunst en dansers waren volwaardige hofleden. Toen Koning Lodewijk XIV in 1661 de Koninklijke Academie voor de Dans in Parijs oprichtte, kwam de dans waarlijk op gelijke voet te staan met andere hoofse kunsten, zoals de muziek. De Academie zou voorzien in de groeiende behoefte aan grondig geschoolde dansers die zich geheel en al aan de voorbereiding en uitvoering van dansvoorstellingen wijdden. Daarvoor waren het hovelingen geweest die als amateurdansers in de hofballetten optraden. Maar zij konden de steeds hogere eisen die de choreografen in artistiek en technisch opzicht gingen stellen letterlijk niet meer bijbenen. Lodewijk besloot dat de balletten voortaan door beroepsdansers moesten worden uitgevoerd. Vanaf dat moment bestond er een vakopleiding voor dansers. Deze professionalisering van het klassieke - academische - ballet is dus feitelijk het begin van de geschiedenis van de professionele westerse theaterdanskunst.

De tweede helft van de negentiende eeuw was voor de Russische balletstijl de periode van grootste bloei. In de rest van Europa raakte het romantische ballet echter in artistiek verval, onder meer door een te grote nadruk op vorm – in plaats van expressie van het gevoel – en een te royale knieval naar het grote publiek. Dat

wenste gemakkelijk amusement en liet zich het best imponeren met danstechnische virtuositeit, theatertechisch stuntwerk (spektakelstukken) en vooral zo aantrekkelijk mogelijk gepresenteerde koketterende ballerina's met een flinke dosis erotische uitstraling.

Een carrière als danser was voor mannen in die tijd eigenlijk *not done* en de dus bijgevolg voornamelijk vrouwelijke dansers waren geheel en al overgeleverd aan de gunsten van bourgeois-beschermheren. Populaire Franse fin-de-siècle auteurs gebruikte de figuur van de ouder wordende danseres als metafoor voor de melancholische eeuwwende-stemming. De danseres belichaamde de onafwendbare decadentie en ontgoocheling. Zij was een afkeurenswaardig verleidster die bewonderaars in de morele armoede zou slepen.

Aan het begin van de twintigste eeuw wist Serge Diaghilev met zijn Ballet Russes de danskunst te veranderen. Hij leidde de dans binnen in de kunst-*scene* waar de danskunstenaars samenwerkten met kunstenaars uit andere disciplines en waar de danskunst de competitie aanging met de meest progressieve trends in schilderkunst, muziek en literatuur. Bovendien herintroduceerde hij de virtuoze mannelijke danser.

Toen was het tijd voor een nieuwe dansvorm, zo vonden de vrouwelijke pioniers van de moderne dans. Isadora Duncan initieerde een fundamentele breuk met de gevestigde academische en theatrale context van dans, door dans op te vatten als een uitdrukking van het leven. Ze creëerde een nieuw en expressief vocabulair van pure dans dat was bevrijd van de historische lijnen. Ruth St. Denis, Martha Graham, Mary Wigman en Doris Humphrey creëerden allen een eigen dansidoom van nieuwe *living languages* die het voor de dans mogelijk maakte in te gaan op eigentijdse onderwerpen. Dansers gingen hun lichaam en geest boetsen naar nieuwe bewegingsvormen die de complexiteit van de menselijke psyche in een abstracte context konden uitdrukken. Zij waren niet langer een personage in een verhaal. De beweging werd de boodschap.

In 1931 werd in Nederland de eerste aanzet gegeven tot professioneel dansvakonderwijs. In Rotterdam ging door toedoen van de danseressen Corrie Hartong en Gertrud Leistikov een dansopleiding van start. Er werd gedoceerd op basis van moderne danstechnieken.

Telkens weer ontwikkelden individuele danskunstenaars vanuit een eigen visie op de relatie tussen innerlijke ervaringen, beweging, tijd en ruimte nieuwe dansstijlen. Een deel van hen werkte daarbij vooral vanuit de uitvoerende praktijk waar ze zelf actief waren, een ander deel spande zich eveneens in de nieuwe technieken op anderen over te dragen en eventueel op papier vast te (laten) leggen. Een aantal van deze technieken werd zo algemeen als bruikbaar beschouwd dat ze tot het vaste pakket gingen behoren dat aan hedendaagse danskunstenaars wordt onderwezen.

Bijvoorbeeld op het gebied van klassiek ballet de Vaganova-stijl, of op het gebied van moderne dans de Graham-, Cunningham- en Limón-techniek.

Naast deze allengs steeds meer geformaliseerde klassieke en moderne technieken voegden ook dansvocabulaires uit andere dan de westerse culturen en populaire dansidiomen van jazz- en tap- tot breakdance en hip hop een variëteit aan materiaal toe voor dansers en choreografen.

Al deze technieken en innovaties werden opgenomen in werk van hedendaagse danskunstenaars die telkens weer andere mengvormen beproeven of nieuwe dansvormen creëren. Dat maakt de scheidingswand tussen klassiek ballet en moderne dans en ook die tussen dans en (muziek-)/theater elastischer. Zoals ex-danseres en danscritica Ine Rietstap het zei in de *TheaterMaker* van november 1998: "We hebben een danswereld gekregen waarin dingen gebeuren die nergens anders gebeuren. We hebben [...] van alles gemixt wat in het buitenland heel lang gescheiden is gebleven." Deze diversiteit was een belangrijke voorwaarde voor de hoge vlucht die de ontwikkeling van de Nederlandse danskunst kon nemen. De in ons land gecreëerde dans staat in binnen- en buitenland, bij dansstudenten en -kunstenaars, recensenten en publiek in hoog aanzien.

Dans verschijnt op steeds meer plaatsen in de samenleving. Dans verschijnt in beeld van coverpagina-foto in dagbladen en journaal-item op televisie tot MTV-clip.

De attitude ten opzichte van dansers bleef echter enigszins ambivalent. Nog in 1998 werd bij de aanvang van het tijdens het Holland Dance Festival in Den Haag gehouden internationale symposium *The Dancer of the XXI Century; Education for Transition in a Changing World* gesteld, dat danskunstenaars heel veel te bieden hebben – een betekenisvolle impact op de samenleving en op de ontwikkeling van de

cultuur – maar dat zij nog altijd niet de waardering krijgen die ze verdienen. "There is still no reason to relax!"

1.2 VERANTWOORDING

1.2.1 Werkwijze

Bij de later in dit rapport beschreven beroepsprofielen en startkwalificaties is in eerste instantie uitgegaan van de tekst die tot stand was gekomen na afloop van een serie gesprekken met referenten uit het veld onder leiding van John Beek - deelproject 2 en 3 – en de tijdens de toetsingsconferentie in juni 1998 daarover gemaakte opmerkingen.

Een formulering van beroepsprofielen was toen echter nog niet aan de orde. De hier beschreven profielen zijn dan ook het resultaat van een 'vertaalslag' van de destijds verzamelde gegevens. Bovendien is bij aanvang van het lopende project – deelproject 5 – besloten dat voor de beschrijving van de beroepsprofielen van alle sectoren gebruik zou worden gemaakt van een eensluitend format, opgesteld door de onderwijskundig adviseurs van het bureau FLOAT.

Bij de beschrijvingen is voorts gebruik gemaakt van uitspraken van referenten (zie lijst van referenten), studiegidsen van de diverse dansvakopleidingen en diverse literatuur (zie literatuurlijst). Ook zijn ideeën verwerkt die geventileerd werden gedurende de *DansVakConferentie 1997* in het Theater Instituut Nederland en tijdens de internationale forumdiscussie *Choreografie als Vak*, georganiseerd in het kader van de *Nederlandse DansDagen 1998* in Maastricht. Tenslotte is geput uit de praktijkervaring van de projectleider en ondersteuner (J. Algra en J. Beek), respectievelijk op het gebied van dramaturgie, productie/publiciteit, journalistiek en van uitvoerende dans, choreografie/dansproductie, dansvakonderwijs en dansbeleid.

1.2.2 Keuze en indeling van beroepen

Verantwoording

De kunsten vormen binnen de cultuur het domein van de verbeelding, van het scheppen, herscheppen en overdragen van kunstwerken. Kunstenaars-beroepen zijn voorwaarde voor de levering van substantiële creatieve bijdragen zonder welke kunstwerken niet tot stand zouden kunnen komen. Bepalend voor het feit of een bepaald beroep al dan niet tot het danskunstvak, en -onderwijs, behoort is het kunstzinnige of artistieke karakter ervan.

Keuze en indeling

Alle individuen die binnen de danskunst-sector professioneel werkzaam zijn kunnen worden aangeduid met de term danskunstenaar. Zij hebben een aantal activiteiten met elkaar gemeen, die als het ware de gemeenschappelijke 'stam' vormen voor hun profiel.

Daarbinnen kunnen, in overeenstemming met de andere kunstsectoren, drie beroepenclusters worden onderscheiden. Te weten: de uitvoerende, de scheppende en de docerende danskunstenaar.

Van elk beroepencluster worden die activiteiten beschreven in zoverre zij afwijken van de gemeenschappelijke danskunstenaar-'stam', met andere woorden specifiek zijn voor een van de drie onderscheiden categorieën.

De drie beschreven beroepenclusters zijn:

1. *uitvoerend* [-scheppend-overdragend] danskunstenaar: danser (par. 2.3)
2. *scheppend* [-uitvoerend-overdragend] danskunstenaar: choreograaf (par. 2.4)
3. *docerend* [-uitvoerend-scheppend] danskunstenaar: docent dans (par. 2.5)

Naast danser, choreograaf en docent dans zijn er binnen de danssector nog de volgende beroepen te onderscheiden:

- repetitor / balletmeester
- choreologist
- artistiek productieleider
- artistiek leider
- docent dansvakonderwijs

Deze vijf beroepen worden in dit document echter niet in een afzonderlijk profiel beschreven, omdat zij kunnen worden opgevat als functies die de danskunstenaar in *het vervolg* van zijn carrière – in geval van de docent: in een vervolgtraject van zijn opleiding - kan gaan eigenmaken/uitoefenen. Het zijn taken die een ervaren danskunstenaar kan uitvoeren vanwege specifieke persoonlijkheidskenmerken, interesses en/of - gedurende zijn beroepspraktijk verworven - kennis en vaardigheden. In die zin ressorteren zij onder de specialisaties.

Ook de overige kenmerken, waarin de beroepsbeoefenaren in de danskunst kunnen verschillen, worden gezien als specialisaties. Zo onderscheiden danskunstenaars zich onder andere door hun verschillende 'achtergronden'. In de praktijk kunnen zij gebruik

maken van hun specifieke 'bagage'. (Zie verder paragraaf 6 van de profielen van de danser (2.3.6), van de choreograaf (2.4.6) en van de docent dans (2.5.6).

Voor de danskunst geldt dat zij in essentie multi-disciplinair is: geen dans zonder het gebruik van ruimte (decor) en geluid (muziek). Het maken van nieuwe choreografieën en het uitvoeren van choreografieën is teamwork. Bij producties zijn op de eerste plaats verscheidene danskunstenaars betrokken: een choreograaf of meerdere choreografen en een of meerdere dansers. Daarnaast zijn artistieke medewerkers nodig op het gebied van muziek (componist, uitvoerende/improviserende musici), beeldende kunst (decor-/kostuumontwerper), drama (regisseur, eventueel acteurs), audiovisueel/nieuwe media en mogelijk andere sectoren. De profielen van deze overige artistieke medewerkers zijn beschreven in de documenten van de desbetreffende sectoren, of in dat van de *cross-overs*.

Daarnaast zijn (meestal) een repetitor/balletmeester(/choreoloog) en dramaturg bij een dansproductie betrokken, evenals een productieteam met zakelijke en publicitaire medewerkers. Tevens zijn voor een florerende danskunst medewerkers nodig op het gebied van theoretische, medische en maatschappelijke ondersteuning. De profielen voor laatstgenoemde beroepen zijn in dit kader niet beschreven, aangezien hiervoor geen kunstvakopleiding is vereist. (Een lijst van ondersteunende beroepen als hier bedoeld is opgenomen als bijlage.)

Verantwoording beroepsprofielen docenten kunstvakken

De beroepsprofielen zijn ingedeeld in artistieke dimensie, theoretische dimensie, technische dimensie en maatschappelijke dimensie. Deze indeling is ontleend aan de vereisten voor professioneel kunstenaarsschap zoals weergegeven in het visitatierapport beeldende kunst en vormgeving (1996). Deze indeling vormde de leidraad voor de beroepsprofielen van alle kunstenaars. Omdat het docentschap in de kunstvakken naast een kunstgerichte ook een op overdracht gerichte component omvat, is de genoemde indeling waar relevant verder uitgesplitst in een artistiek en een kunstpedagogisch deel. Uitgangspunt bij de formulering van het beroepsprofiel is de docent in de binnenschoolse kunsteducatie. Daarbij is geen nadere uitsplitsing gemaakt naar onderwijssoort, maar er is getracht het gemeenschappelijke te beschrijven door formuleringen als "gaat daarbij uit van de algemene doelen en de kerndoelen/eindtermen van de betreffende onderwijssector/fase" of "voert onderwijs uit rekening houdend met kenmerken van leerlingen (o.a. leeftijd, niveau, verschillen

in sociale en culturele achtergrond). Per schoolsoort zullen de beroepsactiviteiten een andere invulling krijgen.

De beroepsactiviteiten van een docent in de buitenschoolse kunsteducatie komen deels overeen met de activiteiten van de docent in de binnenschoolse kunsteducatie. Bij de kunstpedagogische activiteiten moeten termen als 'leerling' en 'school(organisatie)' dan worden gelezen als respectievelijk 'deelnemer/cursist' en 'instelling voor kunstzinnige vorming. Evenals bij de binnenschoolse kunsteducatie is er geen nadere uitsplitsing naar doelgroepen gemaakt. Activiteiten als het hanteren van lesmethodes en examens zullen in sommige gevallen wel aan de orde zijn, terwijl veel andere buitenschoolse activiteiten een meer open karakter zullen hebben, waarbij lesmethodes en formele toetsing niet aan de orde zijn.

Voor de buitenschoolse kunsteducatie zijn ook aanvullende activiteiten van toepassing. Deze betreffen met name het 'ondernemerschap in de kunsteducatie'. De grotere onzekerheid over werk en inkomen vereisen een marktgerichte houding en activiteiten.

Naast de in dit document beschreven beroepsprofielen en startkwalificaties van de docent dans komt deze materie ook aan de orde in het afzonderlijke document van de docenten kunstvakken.

1.2.3 Verhouding tussen de beroepen

De gehanteerde indeling in uitvoerend dan wel scheppend is niet pragmatisch. In de praktijk wordt steeds minder een tegenstelling gehanteerd tussen doen en denken; er is feitelijk slechts sprake van een verschil van posities op een continuüm lopend van dansen/uitvoeren tot choreografen/creëren. Bovendien geldt dat scheppende, uitvoerende, theoretische/onderzoekende en docerende/overdragende activiteiten altijd in meer of mindere mate verenigd zijn in elke beroepsbeoefenaar, aangezien de beroepspraktijk een gemengde is. De indeling in drie beroepenclusters is dus voornamelijk gebaseerd op accentverschillen.

Voorts is de indeling niet hiërarchisch; er is sprake van gelijkwaardige beroepsgroepen wat betreft kwalificatie-/opleidingsniveau. Daarbij dient de indeling los te worden gezien van een eventuele indeling in opleidingen.

1.3 KANTTEKENINGEN VOORAF / LEESWIJZER

Het beroepsprofiel van de danskunstenaars is als volgt opgebouwd.

Allereerst wordt met een beschrijving van verschillende definities uit de danssector verduidelijkt wat er verstaan wordt onder de sector. Hier wordt ook beschreven wat naar verwachting ontwikkelingen zijn die zich de komende tijd binnen de danssector zullen voltrekken.

Vervolgens worden de algemene profielkenmerken van danskunstenaars weergegeven. Hierbij gaat het om beschrijvingen van beroepsactiviteiten (in casu het uitvoeren van taken). Daarbij geldt dat sommige activiteiten specifiek voor een kunstenaar zijn, andere niet.

Bij de beschrijving van de activiteiten van de danskunstenaar, die op te vatten zijn als de gemeenschappelijke 'stam' van de dansberoepen, de choreograaf en de docent, bleek die van laatstgenoemde evenwel moeilijker te verdisconteren. Terwijl het beroep van danser en choreograaf dicht bij elkaar liggen, en de tweede eventueel als voortgezet traject van de eerste kan worden beschouwd, wijkt dat van de docent meer af. Het dansers-schap vormt enerzijds weliswaar een essentieel onderdeel van het beroep, maar de gerichtheid op overdracht maakt het vak anderzijds tot een heel andere professie.

Vervolgens wordt een beschrijving gegeven van het beroepsprofiel van de uitvoerende, de scheppende en de overdragende danskunstenaar, ofwel dat van danser, van choreograaf en van de docent dans. Bij elk van deze profielen worden de beroepsactiviteiten beschreven die specifiek zijn voor de beoefenaar van het betreffende beroep. Het betreft activiteiten die daarom dus niet bij het overkoepelende profiel van de danskunstenaar beschreven werden. Voor elk van de genoemde beroepsprofielen worden, waar relevant en van toepassing, persoonskenmerken, wettelijk kader en specifieke ontwikkelingen beschreven. Het onderdeel ontwikkelingen hoort strikt genomen niet in een beroepsprofiel thuis. Er wordt desalniettemin kort op ingegaan, vanwege het belang ervan voor eventuele aanpassingen van het profiel in de toekomst

Hierna wordt bij elk van de profielen (danser, choreograaf en docent) ingegaan op specialisaties. Daarbij worden de inhoud en het werkveld kort beschreven.

De benadering van het profiel is dus van algemeen naar specifiek. Om de activiteiten van beroepsbeoefenaren in hun totaliteit en in overeenstemming met de werkelijke

omstandigheden in beeld te krijgen, dienen de beschrijving van de danskunstenaar (par. 2.2) en de beschrijving van een van de drie onderscheiden beroepsprofielen, dus van de danser, choreograaf of docent dans (resp. par. 2.3, 2.4, 2.5)- (3) eventueel aangevuld met een beschrijving van onderscheiden specialisaties (par. 2.3.6, 2.4.6 of 2.5.6)-, in hun samenhang te worden opgevat.

In het profiel wordt gesproken van 'hij' en 'hem'. Vanzelfsprekend dient hier ook 'zij' en 'haar' te worden gelezen.

2 Beroepsprofielen sector danskunst

2.1 DE SECTOR

2.1.1 Identiteit en reikwijdte

Identiteit

Als cultuur, ruim bemeten, alles is wat mensen maken, denken, weten of denken te weten, de wijze waarop ze zich van hun gevoelens bewust worden en vorm geven aan hun handelen, vormen de kunsten een specifiek domein daarbinnen. Zij zijn het domein van de verbeelding, van het scheppen, herscheppen en overdragen van kunstwerken. Of iets kunst is, en in dit geval danskunst, wordt bepaald door de mate waarin creatief vermogen wordt ingezet opdat deze verbeelding transformeert tot dans.

Dát dans een belangrijke component is van het culturele leven staat voor velen vast. Op welke wijze dans dat is, werd onder andere geformuleerd in de Declaratie van Lausanne, aan het slot van het *Symposium on the Transition of Professional Dancers 1995*.

"In utilizing movement, the most honest form of human communication, professional dancers play a vital role in reflecting society to itself and others."

Definities van dans zijn er zoveel als er verschijningsvormen en beoefenaren zijn. De danskunst is voortdurend in beweging, terwijl een definitie poogt een fenomeen vast te leggen en de grenzen ervan te bepalen. Een adequate definitie van danskunst zou moeten omvatten wat dans was en wat dans nu is en bovendien ruimte moeten laten voor wat dans straks zal zijn. Zij zou de internationale dimensie, die er inherent aan is, moeten weerspiegelen en voorts de betekenis ervan voor de samenleving in woorden moeten zien te vangen.

Valerie Preston-Dunlop, docent aan het Laban Centre for Movement and Dance in Londen, heeft in haar boek *Dance Words* (1995/1998) de betekenissen van de term dans en andere woorden die in gebruik zijn in het domein van de dans gecompileerd. Zij schrijft: "The dance domain is broad, the people in it individual, and the diversity of their language reflects their concerns and their styles". Het eerste hoofdstuk opent met de uitspraak dat dans onmogelijk te definiëren is. Dan volgen formuleringen van tal van professionals in tal van landen die toch een poging wagen. Dans wordt onder

andere omschreven als een kunstvorm die een fysiek creatief proces behelst en uitdrukt wat in woorden te vatten is. Ook als een esthetische en visuele manier om te communiceren tussen mensen, als een taal waarvan de woorden de bewegingen van het lichaam zijn. Voorts als een kunstvorm die niet aan landen gebonden is en als een levende kunstuiting die respons geeft op steeds veranderende samenlevingen. Tenslotte als een kunstvorm waarin het lichaam de cultuur waaruit het 'opduikt' reflecteert.

Dat dans tot de primaire expressiemiddelen van de mens behoort, samen met de muzikale en de verbale expressie, is onbetwist. "Wij nemen alles met ons lichaam waar, wij denken met ons lichaam, wij uiten ons daarmee, kortom: ons lichaam is ons levensinstrument" zoals danseres, choreografe en danspedagoge Corrie Hartong het verwoordde in haar boek *Over dans gesproken* (1982). Dans, stelt zij, komt voort uit vitaliteit, levenslust en uit de behoefte om beelden uit de fantasie uit te beelden.

Een heel bruikbare definitie, voorafgaand aan een overzicht van de dansgeschiedenis, leverde Luuk Utrecht, voormalig docent Theaterwetenschap aan de Rijksuniversiteit Utrecht en dansrecensent voor de *Volkskrant*, in *Van hofballet tot postmoderne-dans* (1988).

Hij definieert de dans drieledig.

Ten eerste naar de uiterlijke, direct waarneembare vorm:

dans is "in tijd en ruimte geordende vormverandering of beweging van een lichaam of meerdere lichamen".

Voorts naar zijn gevoelsinhoud:

dans is "een vorm van mimesis, bewuste expressie met het lichaam als instrument van een innerlijke wereld met als basis een emotie".

Tenslotte naar zijn doel:

dans is "een intentionele verbeeldende handeling met indien het danskunst en theaterdans betreft een artistiek en met name theateraal doel".

Hoewel deze weergave van definities nog met talloze andere zou kunnen worden aangevuld, volstaan we in dit kader met deze selectie.

Reikwijdte

De kunsten vormen binnen de cultuur het domein van de verbeelding, van het scheppen, herscheppen en overdragen van kunstwerken. Kunstenaars-beroepen zijn voorwaarde voor de levering van substantiële creatieve bijdragen zonder welke kunstwerken niet tot stand zouden kunnen komen. Bepalend voor het feit of een bepaalde beroepsgroep al dan niet tot het kunstvak en -onderwijs behoort, is het kunstzinnige of artistieke karakter ervan. (zien ook: 1.2.2)

Daarnaast worden de kunstenaars geflankeerd door toeleverende en ondersteunende beroepsbeoefenaren, opgeleid buiten het initiële kunstvakonderwijs.

De danskunst wordt in haar kern gedefinieerd doordat zij bij de expressie van gedachten en gevoelens primair uitgaat van het creatief, esthetisch en communicatief inzetten van lichaamstaal. Daarnaast worden (eventueel) ook andere middelen en media ingezet, maar het lichaam fungeert als voornaamste instrument om de boodschap over te brengen.

Daardoor onderscheidt zij zich van de theater- en mimekunst. Deze kunstvormen worden weliswaar eveneens uitgevoerd door acteurs 'met een lichaam', maar hierbij ligt het zwaartepunt van de representatie, en eventueel ook van de overgebrachte informatie, elders dan op het sensitieve bewegende lichaam.

2.1.2 Ontwikkelingen

2.1.2.1. Vooraf

De wijze waarop de danskunst zich zal ontwikkelen is uiteraard moeilijk te voorzien, aangezien dat afhangt van individuele acties van individuele kunstenaars.

Bovendien is de danskunst ingebed in een totale maatschappelijke context en culturele infrastructuur, waarbinnen telkens keuzes worden gemaakt. Allerlei motieven kunnen daarbij een rol spelen – aan allerlei condities voor een florerende danskunst kan op een gegeven moment al dan niet zijn voldaan. Keuzes c.q. condities op afzonderlijke gebieden zullen tezamen de loop der danskunst-geschiedenis beïnvloeden. Hoe worden bijvoorbeeld danskunstenaars, andere kunstenaars en dans-ondersteunende professionals opgeleid? Hoe wordt voorzien in de behoefte aan locaties om te trainen en te repeteren, in danswerkplaatsen en productiehuisen, productiebureau's en theaterpodia? Waar wordt voor gekozen in het stelsel van subsidies, op lokaal, provinciaal, landelijk en internationaal niveau? Wat wordt

studenten, docenten, dansmakers en publiek - jong, oud, multi-cultureel – geboden; wat is het overheidsbeleid met betrekking tot cultuur en school? Hoe zijn opleiden en werkgelegenheid, de O en de C binnen het ministerie, met elkaar verbonden?

Wat er ook gebeurt, vast staat dat het bestaan van danskunstenaars, de keuze voor het vak die velen blijven(d) maken en de gepassioneerde toewijding die zij daarbij laten zien, zich niet laat regisseren door mogelijkheden en middelen op maatschappelijk en economisch gebied.

Die keuze danst in feite dwars tegen elke vorm van boekhouden in.

2.1.2.2. Algemene ontwikkelingen

Een aantal algemene ontwikkelingen dat zich in de samenleving aftekent zal ook gevolg (moeten) hebben voor de ontwikkeling van de danskunst.

De Nederlandse samenleving wordt steeds meer multi-cultureel

Personen met diverse culturele identiteiten zijn actief, als uitvoerenden, en passief, als publiek, bij de danskunst betrokken. Danskunstproducten, de voorstellingen plus de marketingproducten eromheen, zullen steeds meer gebaseerd zijn c.q. gericht zijn op diverse culturele identiteiten. Dit zou onder andere kunnen impliceren dat er, vanuit artistieke noodzaak, nieuwe dansvormen bijkomen die andere 'kleuren' aan het palet toevoegen, wat de positie van de klassieke dans, de neo-klassieke dans, de moderne dans, de jazzdance, de internationale/folkloristische/niet-westerse dans en de eigentijdse folklore-dans, nieuwe vormen van gezelschapsdans, global dance en streetdance (hip hop en andere) modificeert. Het zou ook een aanpassing van de leermethodieken en/of curricula noodzakelijk kunnen maken.

De Nederlandse samenleving wordt steeds meer mondiaal

De danskunst is in essentie internationaal, aangezien lichaamstaal gekenmerkt wordt door een universele verstaanbaarheid en dus als consequentie niet aan talen en landen is gebonden. Ook de ontwikkeling van de 'Nederlandse' danskunst, i.c. die welke zich afspeelt binnen de Nederlandse (geografische) grenzen, is het resultaat van internationale kruisbestuiving. Internationaal bezien neemt de hier ontwikkelde eigentijdse westerse theaterdans een voorhoedeplaats in, waardoor vele danskunstenaars uit andere landen hier hun opleiding en/of beroepspraktijk willen realiseren. Ook worden veel Nederlandse producties/gezelschappen uitgenodigd in het

buitenland voorstellingen te geven. Ontwikkelingen in de danskunst in Nederland moeten dus gezien worden vanuit het perspectief van een *global dance village*.

De Nederlandse samenleving wordt steeds meer getechnologiseerd

Het individuele, sprekende lichaam zal een positie moeten innemen temidden van alle technologische mogelijkheden op fysiek gebied (vanuit de medische wetenschap) en op het gebied van virtuele ruimten en personen en andere mogelijkheden die de computer biedt. Beweging die wordt omgezet in beeld en/of geluid, de theatrale ruimte die wordt uitgebreid met de virtuele, dit alles behoort tot de mogelijkheden. Dit is een uitbreiding van de *tools* die de dansmaker ter beschikking staan. Maar zijn concept blijft uiteraard het uitgangspunt voor zijn danskunstwerk en de manier van werken. Danskunstenaars zullen onderzoeken in hoeverre en op welke wijze zij van de (nieuwe) technologische middelen gebruik willen en kunnen maken. Wat willen of moeten zij op dit gebied aan- of bijleren en hoe vinden zij de juiste (software-) specialisten om mee samen te werken. De danskunstenaar is óók bij uitstek degene die er iets tegenóver kan stellen: de kracht van de live performance en rechtstreekse communicatie. In de woorden van Frédéric Flamand, artistiek leider van Charleroi/Danses: "Wij leven in een tijd waarin wij van ons lichaam verwachten dat het zich niet alleen aan de technologie aanpast, maar zich ook door die technologie laat vervangen. Met zijn getrainde lichaam is de danser de aangewezen kunstenaar om daar tegen in opstand te komen. Ik zie de danser als een rebel van de toekomst."

2.1.2.3. Ontwikkelingen in de danskunst

Binnen de dans kan men de volgende specifieke ontwikkelingen waarnemen.

Toenemende inter-disciplinarisering/multi-medialisering

Danskunst is in essentie multidisciplinair. De presentatie van dansvoorstellingen, impliceert naast de aanwezigheid van dansers altijd auditieve/muzikale en visuele/ruimtelijke elementen. Bij de creatie van danskunstwerken werken choreografen bij voorkeur samen met componisten, uitvoerende/improviserende musici en beeldend kunstenaars. De schepping wordt in toenemende mate een product van een ad hoc samengesteld team van specialisten op diverse gebieden. Naast medewerkers die afkomstig zijn uit andere kunstdisciplines - zoals componisten, muzikanten, licht-/decorontwerpde beeldend kunstenaars, regisseurs et cetera – zijn ook medewerkers uit andere sectoren, zoals wetenschappers

(theaterwetenschappers/dramaturgen, kunstfilosofen, bewegingswetenschappers) en, sinds kort, computer/software-specialisten betrokken. Voorwaarde voor de artistieke meerwaarde die dergelijke multidisciplinaire samenwerkingsverbanden kunnen opleveren, is dat de diverse kunstenaars en ook de danskunstenaar goed 'geworteld' zijn in de technieken, elementen, et cetera die tot het eigen vakgebied behoren. Daarnaast moeten zij voldoende open kunnen staan voor medewerkers met uiteenlopende visies en attitudes in het werkproces.

Toenemend individualisme

Danskunstenaars, met name choreografen en dansers, zijn de laatste decennia steeds *individualistischer* geworden: velen sluiten zich niet (blijvend) aan bij bestaande gezelschappen, maar kiezen voor loopbanen en structuren waarbinnen zij hun eigen individuele traject kunnen bewandelen en persoonlijke keuzen kunnen maken wat betreft stijl, werkwijze, medewerkers enzovoorts. Voor de danskunst betekent dit dat zij steeds diverser wordt – naar organisatievorm (vast gezelschap of ad hoc), naar stijl of dansvorm, naar product. Er is in toenemende mate sprake van persoonlijke, aan een bepaalde dansende en choreograferende persoon gebonden, vocabulaires en voorstellingen. Voor freelance danskunstenaars betekent dit, bij geïnstitutionaliseerde gezelschappen en gelijkblijvende budgetten, dat hun persoonlijke ontwikkeling onvoldoende kansen wordt geboden. Zij wensen hun progressie en continuïteit in hun loopbaan en stijlontwikkeling te realiseren in een organisatievorm die afwijkt van die van traditionele gevestigde (grote) dansgezelschappen. Deze keuze raakt de essentie van hun wijze van dansproductie. De danssector is dan ook hard op zoek naar mogelijkheden om kunstbeleid afgestemd te krijgen op de gegroeide en gewenste praktijk.

Met de opkomst van het onderzoek naar steeds meer vormen van eigentijdse dans en die van de ad hoc-productiewijze/organisatiestructuur, is ook het vak van de choreograaf duidelijker zichtbaar geworden. In de beroepspraktijk van de danskunst combineert hij feitelijk het vak van componist/auteur en dat van dirigent/regisseur. Werd hij vroeger opgeleid binnen het gezelschap waarvan hij eerder geruime tijd als danser deel uitmaakte – hij leerde het vak van de choreografen waarmee hij werkte en middels de proeven van choreografisch kunnen die hij tijdens de workshops creëerde – tegenwoordig er meer en meer behoefte aan professionele opleiding en bijscholingsmogelijkheden voor degenen die choreografietalent bezitten.

Gerichtheid op diverse doelen

Nadat er heel lang aan de intrinsieke kwaliteit van de dans gewerkt is (nieuwe vormen van dans en innovatieve theaterproducten), wordt de laatste tijd steeds meer gewerkt aan innovatie van het productieproces. Er komt meer aandacht voor een ander dansonderricht, diverse leermethoden, nieuwe trainingsmethodieken, omgang met medewerkers, medische en psychische zorg, werkpauses, omscholing en dergelijke meer. Naast deze innovatieve gerichtheid, die danskunstenaars eigen is, groeit tevens het besef dat het van belang is het danserfgoed te behouden, dus reeds bestaande choreografieën te conserveren. De belangstelling groeit voor reprises en remakes van voorstellingen en ook dansnotatie, -registratie (video) en -adaptie (film). Ook het publieksbereik is een punt van aandacht. Er wordt gestreefd naar een attractiever imago, een betere communicatie en een effectief marketingproduct - naast een kwalitatief kernproduct - als middel om een groter, diverser en jonger publiek te bereiken. Zo worden bijvoorbeeld steeds meer nieuwe mogelijkheden benut om zich te manifesteren: steeds meer dans wordt gepresenteerd in andere constellaties (voorstellingen van dans in combinatie met diverse disciplines), met behulp van andere media (video als performance-medium) of op andere locaties dan de theaterpodia (bijzondere gebouwen, buiten).

2.2 ALGEMENE PROFIELKENMERKEN VAN DANSKUNSTENAARS

2.2.1 Definitie

"Een van de belangrijkste functies van kunst is om de wereld die wij normaal zijn gaan vinden [...] als slechts één van de mogelijkheden te leren zien, en eventuele alternatieven voor te stellen of tot alternatieven te stimuleren."

Uit: *Filosofie van de theaterwetenschappen*, Prof. Dr. H. Schoenmakers, 1989

De danskunstenaar doet dit met zijn lichaam als belangrijkste medium. Zijn definitie zou kunnen luiden:

danskunstenaars weerspiegelen de maatschappij waarin ze leven en kunnen fungeren als visionairs voor andere werelden.

Een danskunstenaar is een kunstenaar:

- met talent, authenticiteit en creativiteit, ambitie en een speciale mentaliteit, en theaterpersoonlijkheid;

- die een gespecialiseerde danstraining achter de rug heeft en continueert;
- op een dusdanig (hoog) artistiek niveau dat hij voorstellingen en/of lessen kan geven;
- die een groot deel van zijn tijd aan zijn danscarrière besteedt en met die professie in (een deel van) zijn levensonderhoud voorziet, doorgaans uiterlijk tot zijn veertigste levensjaar;
- die zich allengs meer gaat richten op een tweede carrière, buiten de uitvoerende dans.

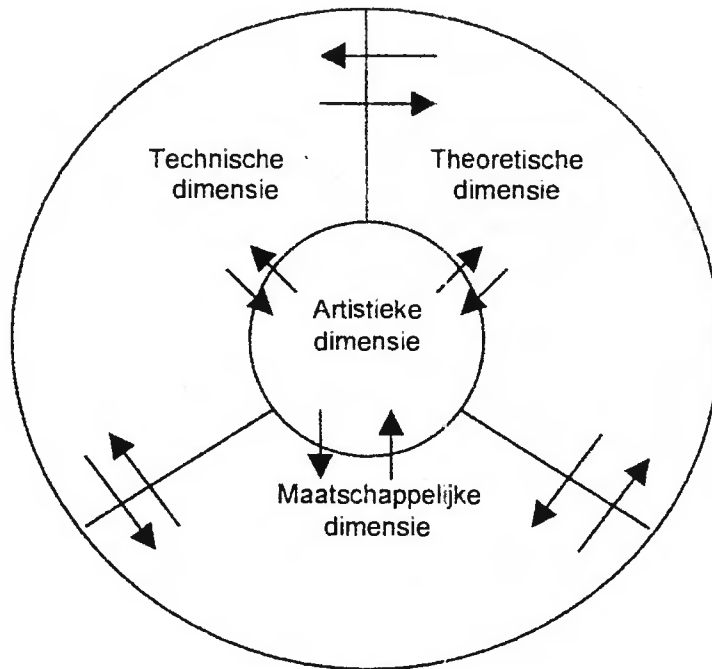
2.2.2 Activiteiten

Hieronder staat beschreven wat de danskunstenaar in de praktijk doet.

Er is hierbij uitgegaan van een persoon die plusminus vijf jaar in die praktijk werkzaam is, niet van een stártende beroepsbeoefenaar.

Het betreft hier activiteiten van een persoon als dynamische entiteit; die komt in beeld wanneer de vier dimensies worden samengevoegd. Kern van het danskunstenaarsberoep vormt de artistieke dimensie, de overige drie dimensies zorgen voor ondersteuning, verdieping en positionering van het vak. Dit is gevisualiseerd in onderstaand schema.

Vooraf de *balans* tussen de verschillende activiteiten is van belang; ze hebben een verschillend gewicht en worden niet tegelijkertijd noch in dezelfde mate eigen gemaakt en gepraktiseerd. Per individu en per dansvorm/specialisatie zal de balans verschillen; elke danskunstenaar is in die zin uniek.

Artistieke dimensie

De danskunstenaar:

- ontwikkelt zijn actieve en reflectieve kunstenaarsattitude, opgevat als een continu proces, en formuleert zijn individuele artistieke carrière/ondernemingsplan;
- onderzoekt en geeft vorm aan de eigen identiteit door middel van dans/dansvoorstellingen/ danslessen;
- doet dit als noodzaak (heeft sterke motivatie om te dansen/dans te maken/danskunstenaars op te leiden), leefstijl (is bereid zijn leven daarop af te stemmen) en als professie (voorziet daarmee in zijn onderhoud);
- werkt vanuit fascinatie voor dans/beweging met sterke motivatie mee aan de presentatie en/of creatie van dansvoorstellingen of theatervoorstellingen met dans als (hoofd)ingrediënt of aan de preparatie en realisatie van lessen voor dansers/danscursisten;
- gebruikt op creatieve wijze basiselementen van dans: beweging, tijd, ruimte, geluid/muziek;
- zet een opdracht of concept om in beweging/dans, of weet beweging/dans te genereren middels opdrachten;
- werkt vanuit kennis over de relatie tussen de vorm van de beweging en de inhoud/innerlijke oorsprong ervan;
- ontwikkelt een persoonlijke bewegingstaal;
- levert een bijdrage aan de ontwikkeling van de danskunst.

Technische dimensie

De danskunstenaar:

- zet zijn fysieke en andere vaardigheden in als instrument ter expressie van een idee/emotie/concept van een choreograaf en/of zichzelf, of ter overdracht van danstechnische of andersoortige vaardigheden of visie daarop;
- werkt vanuit kennis over de relatie tussen de vorm van de beweging en de inhoud/innerlijke oorsprong ervan;
- hanteert één of meer bestaande danstechnieken (klassiek, modern en andere), dat wil zeggen: voert deze uit en improviseert/creëert ermee, verbetert/vernieuwt deze eventueel, en werkt daarnaast vanuit niet-gecodificeerde danstechnieken/niet-conventionele fysieke vaardigheden, zoekt nieuwe dansvormen;
- werkt vanuit bewustzijn over fysieke en mentale mogelijk- en onmogelijkheden, en eventuele preventie van problemen of oplossingen daarvoor;
- werkt vanuit kennis over zijn eigen creativiteitsproces en werkwijze daarin; kan onder andere improviseren;
- werkt vanuit kennis over het theatrale productieproces;
- werkt met analytisch inzicht in dans-/theatervoorstellingen en andere kunstwerken;
- werkt vanuit een esthetische visie op danskunst, communicatie en publiek;
- werkt vanuit compositorisch denken met betrekking tot alle ingrediënten/elementen van dans/dansvoorstellingen;
- werkt vanuit kennis over de relatie tussen dans en andere kunstdisciplines, zoals muziek, literatuur, beeldende kunst, film, etc.;
- hanteert kernelementen van het theater: muzikaal gevoel, ruimtelijk inzicht, mimiek en (eventueel) stem;
- werkt met diverse theatrale middelen en theatervormgevingsmiddelen als licht, geluid/muziek, decor/objecten, kostuum/grime/kapwerk en met nieuwe media;
- functioneert op beroepsmatig/professioneel niveau, is vakbekwaam en weet hoe dit te blijven;
- levert kwaliteit, tijdens repetities, voorstellingen of lessen, terwijl hij alleen werkt of in een groep;
- werkt met vermogen tot van langdurige concentratie en heeft daarnaast het vermogen om zich te ontspannen;
- communiceert met beroepsgenoten over de betekenis van bewegingsvormen voor het dansrepertoire

Theoretische dimensie

De danskunstenaar:

– past brede vakkennis en culturele kennis toe, houdt deze actueel en breidt deze uit op diverse gebieden, onder andere op het gebied van:

· bewegingsvocabulary's en -technieken:

diverse technieken/stijlen/dansvormen, bestaand repertoire/danshistorische aspecten en nieuw repertoire/dansvormen/ontwikkelingen;

· anatomie/fysiologie en psychologie:

het menselijk lichaam, wat het kan en op welke wijze, en tevens wat het niet kan (haar beperktheid/grenzen), inclusief voedingsleer en blessurepreventie;

· theaterdans-, theater- en cultuurgeschiedenis:

bestaand repertoire en repertoiregeschiedenis, dynamiek/semiotiek/dramaturgie (spanningsbogen, danstaal en dansanalyse, de betekenis van alle mogelijk voorkomende of te gebruiken voorstellings- en tekensystemen), techniek (van licht, geluid, e.a.) en de creatie en productie van voorstellingen;

· andere vakgebieden, in relatie tot dans:

muziek (repertoire, genres/stijlen, instrumenten, betekenisvorming), geluid, stem/zang, beeldende kunst, vormgeving, architectuur, literatuur, techniek, nieuwe media, esthetica, filosofie, sociologie.

Maatschappelijke dimensie

De danskunstenaar:

– is werkzaam vanuit brede kunstfilosofische en cultuurhistorische bagage en inzicht in functioneren van danskunst/kunst in de samenleving, houdt deze op peil, actueel en breidt deze uit:

· houdt visie op kunst, danskunst en andere kunsten, hun onderlinge samenhang en met de samenleving;

· kijkt over grenzen van kunstdisciplines heen met besef van waarde/betekenis/toepasbaarheid van de eigen discipline;

· houdt oog voor diverse toepassingsmogelijkheden van de danskunst en samenwerkingsverbanden voor het maken van dans(theater)voorstellingen;

· houdt oog voor de interferentie met zijn omgeving, de samenleving en de cultuur, de veranderingen daarin en de consequenties daarvan voor zijn vak en zijn publiek;

· volgt vakinhoudelijke en andere ontwikkelingen binnen de danssector en op het gebied van andere kunsten en sectoren van de samenleving, heeft kennis van het

werkveld/de beroepspraktijk (o.a. inzicht in publiek, podia, choreografen/gezelschappen en mechanismen in de danssector), houdt zich op de hoogte van het werk en de ideeën van vakgenoten, andere kunstenaars en anderen zoals wetenschappers en sporters (aan de hand van voorstellingen/concerten/exposities/symposia, vakliteratuur, tijdschriften, dagbladen e.a.);

- cultiveert een brede oriëntatie, met het oog op inspiratiebronnen en medewerkers en ter positiebepaling, heeft kennis van verschillende culturen en besef van het feit te leven in een multiculturele samenleving met diverse normen en waarden, en kan omgaan met diverse mensen en met diverse kunst-/cultuuruitingen.

- communiceert:

- draagt (de ideeën/gevoelens achter) dans, zijn fascinatie over;

- spreekt verschillende talen (in elk geval Engels);

- gaat om met mensen afkomstig uit diverse culturen, werkzaam in diverse sectoren en in diverse landen;

- onderhoudt netwerk naar (mogelijke) werkgevers, collegae, (mogelijke) artistieke en zakelijke medewerkers, subsidiënten/sponsors, beleidsmedewerkers/adviseurs en publiek, dan wel met leerlingen en ouders;

- presenteert zichzelf (in audities, sollicitatiegesprekken etc.);

- denkt/werkt mee aan de ontwikkeling van een op de danskunst/op zijn stijl toegesneden verbale (spreek-/schrijf)taal en promotiemogelijkheden.

- werkt vanuit praktische en feitenkennis op het gebied van kunstbeleid en wetgeving:

- houdt zich op de hoogte van de werking/regelingen van overheden ter bevordering van de kunsten en de danskunst in het bijzonder;

- houdt zich op de hoogte van juridische aspecten zoals CAO en ARBO, auteursrecht, werk- en verblijfsvergunningen, vreemdelingenrecht.

- werkt met inzicht in het runnen van een bedrijf, geeft vorm aan eigen cultureel ondernemerschap of opleidingsinstituut:

- werkt met kennis van de zakelijke kant van theatermaken: plant, ziet vooruit, selecteert/maakt keuzen, onderhandelt, committeert zich en levert kwaliteit;

- voorziet in zijn onderhoud, bewaakt zijn budget, werft fondsen/subsidies, verkoopt;

- handelt adequaat op het gebied van netwerk en administratie/beheer (documentatie, archivering, conservering, automatisering);

- behartigt belangen van hemzelf en beroepsgroep/collegae en streeft naar innovatie van het productie- of leerproces;
- is bewust bezig met permanente scholing, professionaliseren, loopbaanplanning en bij-, na- of vervolgopleiding en omscholing.

2.2.3 Ontwikkelingen

Er zijn geen ontwikkelingen te beschrijven die gelden voor alle danskunstenaars. Bij het beroepsprofiel van de danser, de choreograaf en de docenten dans worden wel enkele ontwikkelingen beschreven (zie de paragrafen 2.3.5, 2.4.5, en 2.5.5).

2.3 BEROEPSPROFIEL VAN DE DANSER

2.3.1 Definitie

Een danser is:

- iemand die danst, dans presenteert, in theatervoorstellingen
- om persoonlijke gevoelens, opvattingen en ideeën van hemzelf of van een choreograaf uit te drukken,
- op basis van een choreografie of improvisatie,
- met gebruikmaking van zijn vaardigheden in diverse conventionele/gecodificeerde danstechnieken en eventueel daarnaast met behulp van niet-gecodificeerde dansvormen/niet-conventionele fysieke vaardigheden en theatrale disciplines,
- heeft dit als professie, dus als hoofdactiviteit in zijn beroepsloopbaan en middel van bestaan.

2.3.2 Wettelijk kader

Niet van toepassing.

2.3.3 Activiteiten

Artistieke dimensie

De danser:

- draagt uitvoerend en/of scheppend bij aan de realisatie en/of creatie van danskunstwerken door zijn fysieke eigenschappen en persoonlijkheid in te zetten binnen

een concept van een choreograaf, of door te improviseren aan de hand van opdrachten, muziek e.a.:

- legt een relatie tussen ideeën/emoties van een choreograaf en zijn eigen innerlijk, geeft een fysieke, persoonlijke interpretatie van, c.q. creatie op basis van, die ideeën/emoties;
- stemt zijn persoonlijke inbreng in het kunstwerk c.q. dansvoorstelling af op de overige medewerkers en elementen van die voorstelling (andere dansers, muziek e.a.).
- communiceert door middel van lichaamstaal:
- legt middels zijn esthetische fysieke eigenschappen een link tussen hemzelf en toeschouwers;
- realiseert/stimuleert een fysiek-spirituele ervaring bij toeschouwer.

Technische dimensie

De danser:

- presenteert dans op basis van een (vrijwel niet noteerbare, hoogstens video-geregistreerde, meestal mondeling overgeleverde) choreografie of (afspraken omtrent) improvisatie, in combinatie met zijn eigen persoonlijke kwaliteiten;
- zet mentale ideeën om in fysieke representaties (is creatief), of voert gegeven materiaal uit (is vertolker):
- doet inspiratie op via een choreograaf of uit de omringende wereld en transformeert deze in bewegingen/dans met behulp van danstechnische en andere vaardigheden;
- is in staat tot het fysiek beleven van zichzelf in de ruimte, het inleven in zijn 'rol' in casu de van hem gevraagde kwaliteiten, en houdt overzicht op het geheel waarbinnen hij functioneert;
- heeft fantasie, spiritualiteit, poëzie en tevens realiteitszin (praktische kant, aardsheid);
- kan zichzelf zijn én zich fysiek en mentaal aanpassen/inpassen;
- kan functioneren in een choreografisch patroon, heeft grote mentale flexibiliteit en fysieke finesse;
- kan zelfstandig en in groepen werken, binnen de eigen discipline en met mensen uit andere disciplines;
- kan zich openstellen, dingen oppikken en ook zich isoleren en concentreren;
- danst op hoog niveau/virtuoos in repetities en voorstellingen:

- werkt vanuit grote fysieke en intellectuele bagage en groot receptief vermogen;
- houdt vaardigheden op peil, actueel en breidt deze uit, traint dagelijks samen met collega-dansers, repeteert, leert/neemt aan en gebruikt/ontwikkelt, studeert door/bij en schoolt zich tijdig om ter voorbereiding op tweede carrière.

Theoretische dimensie

Niets toe te voegen; zie bij danskunstenaar.

Maatschappelijke dimensie

Niets toe te voegen; zie bij danskunstenaar.

2.3.4 Persoonskenmerken

Binnen de danswereld bestaat een zekere overeenstemming over het feit dat de volgende eigenschappen een rol spelen in de uitoefening van het beroep van danser. Over de mate waarin zij relevant dan wel noodzakelijk zijn voor een - succesvolle - beroepsuitoefening is onmogelijk eenduidigheid te bereiken.

Mentale/persoonlijkheidskenmerken

Een danser is toegewijd:

- houdt van zijn vak en is bevlogen;
- beschouwt het als bron van zingeving om te dansen en beleeft genot aan het beheersen en op artistieke en esthetische wijze inzetten van zijn lichaam, aan een visueel en auditief esthetische omgeving en aan de gelegenheid voor zelf-expressie en waardering daarvoor;
- is vanaf jonge leeftijd gefascineerd door beweging, dans (theater) en danskunst en beschouwt het als noodzaak qua leefstijl en professie een rol te spelen in de ontwikkeling daarvan;
- heeft een hoge graad van ambitie en doorzettingsvermogen, is sterk gemotiveerd en competitief ingesteld;
- is zeer gedisciplineerd; kan dag in dag uit jaren achtereen trainen om zijn instrument, zijn lichaam, in topconditie te houden;
- voelt zich in een productie naast zijn eigen aandeel verantwoordelijk voor het geheel.

Een danser is professioneel ingesteld:

- is zich bewust van de noodzaak van en de bereidheid tot totale inzet wat betreft de fysieke eigenschappen, mentaliteit en tijd;
- is reeds jong gemotiveerd om een fysiek en mentaal zwaar trainingsprogramma te volgen en daar dagelijks mee bezig te zijn en over een lange periode daarmee door te gaan; heeft discipline, sterke drijfveren;
- wil excellentie bereiken, grenzen verleggen, risico's nemen, maar tevens blessures voorkomen;
- is resultaatgericht;
- is stressbestendig.

Een danser is 'open':

- wil zichzelf verder ontwikkelen, dat wil zeggen zijn persoonlijkheid, zijn fysieke, creatieve en intellectuele kanten;
- is sensitief naar zichzelf en anderen.

Een danser is zelfbewust:

- heeft een sterke persoonlijkheid en zelfvertrouwen;
- heeft hoge mate van zelfkennis/zelfbewustzijn, op lichamelijk en geestelijk vlak
- is alert op zijn gezondheid, conditie, en blessurepreventie;
- is zich bewust van verschillen en overeenkomsten met vakgenoten.

Een danser is actief:

- heeft een specifieke manier van denken tijdens het creatieve proces:
- kan werken met verschillende soorten mentale activiteit en op verschillende niveaus van bewustzijn ;
- kan werken met het onderbewuste en bewuste, het emotionele en rationele, inhoud en vorm;
- kan zichzelf op gang brengen, actief en in beweging zijn en aan de gang houden, maar ook rust nemen en reflecteren;
- heeft fysiek en mentaal uithoudingsvermogen, is een doorzetter;
- kan veel absorberen en verwerken;
- is ondernemend, neemt initiatief en runt eigen 'bedrijf';
- wil uitdagingen aangaan, zoekt stimulansen, wil en kan nieuwe problemen determineren en oplossen/overwinnen in zijn medium.

Een danser is extravert:

- wil communiceren (in artistieke termen) in lichaamstaal;
- wil en kan zichzelf presenteren;
- wil dans uitdragen, overdragen op publiek;
- heeft theaterpersoonlijkheid en theatraal bewustzijn: 'werkt' op toeschouwers, draagt iets over.

Fysieke eigenschappen

- is fysiek adequaat geëquipeerd, gezond en in goede conditie voor het uitoefenen van de danskunst;
- hanteert persoonlijke eigenschappen als sexe, leeftijd, lichaamsbouw, lengte, huid- en haarkleur, enzovoorts, als onderdeel van zijn persoonlijke dansstijl. Door de choreograaf kunnen deze benut, benadrukt dan wel genegeerd worden. Ze zijn tot op zekere hoogte veranderbaar met behulp van theatrale middelen.

2.3.5 Ontwikkelingen

De hedendaagse danser is in feite voorbeeldig op de arbeidsmarkt, hij heeft altijd tenminste twee verschillende loopbaan-trajecten (na elkaar): één in de uitvoerende en/of scheppende danskunst en één daarbuiten. Alleen al tijdens zijn eerste carrière wordt hij een steeds flexibeler en een *all rounder* beroepsbeoefenaar. Hij is breed inzetbaar in de zin van dansvormen, media en werkvelden. Hij voelt zich steeds minder gebonden aan een bepaald gezelschap of een bepaalde choreograaf en navigeert, op basis van artistieke dan wel financiële motieven, van de ene naar de andere werkplek. Grenzen tussen klassieke/neo-klassieke en moderne/eigentijdse dans alsook die tussen gevestigde grote gezelschappen en ad hoc gesubsidieerde kleine gezelschappen worden hierbij vrijelijk overschreden. Hij kan dan ook, als nomade in de *global dance village*, de verschillende culturen en de diverse dansvormen, -stijlen en -technieken aan den lijve ondervinden en in zijn danskunst inzetten. Zich losmaken van elke dominante esthetiek en zo de leidraad vormen voor kruisbestuivende ontwikkelingen. Evenmin hecht hij hardnekkig aan een bepaalde taak: hij danst/voert uit en improviseert/creëert. In hedendaagse choreografieën is de dans steeds moeilijker te onderscheiden van de danser. Bij de totstandkoming ervan, vooral in geval van nieuw werk dat gecreëerd wordt buiten de grote gezelschappen, is de danser steeds meer co-auteur.

Ook de danser in op het klassieke en neo-klassieke repertoire gerichte gezelschappen emancipeert en heeft inmiddels meer noten op zijn zang als het gaat om gezagsverhoudingen, carrièreplanning en ook het onderhoud van zijn 'instrument'. Wat betreft dat laatste is er een lichte verschuiving te signaleren van de eenzijdige aandacht voor de perfectionering van de klassieke (en eventueel andere) techniek, in de richting van algehele *body conditioning*.

2.3.6 Specialisaties

De term 'specialisatie' wordt in dit profiel gehanteerd op een wijze die afwijkt van de gebruikelijke invulling van het begrip. Het betreft hier diverse categorieën kenmerken waarop individuele dansers zich, naast hun diverse persoonskenmerken, onderscheiden. Het gaat om de verschillende soorten 'bagage' (van waaruit zij in de praktijk actief zijn) en keuzen (met betrekking tot het soort producties, werkvelden, werkwijzen en functies).

Ten eerste zijn er bijvoorbeeld diverse *dansvormen* (technieken of stijlen) van waaruit dansers werken: klassiek/neo-klassiek ballet, moderne dans, nieuwe dansontwikkeling, expressionistische theaterdans, jazzdans, show- of musicaldans, folklore-, (niet-westerse) internationale dans, of andere, en, in het merendeel van de gevallen, een combinatie van deze. Daarnaast verschillen de producties waaraan ze verkiezen mee te werken wat betreft de *disciplines of media* die daarbij worden aangewend: van pure dans tot danstheater, dansmuziektheater, multimedia theater enzovoorts. Vervolgens zijn er verschillen wat betreft de preferentie voor de *werkwijze* die tijdens het productieproces wordt gehanteerd: van het uitgaan van vastgelegd materiaal tot middels improvisatie tot stand komend materiaal. Voorts kan er gekozen worden voor bepaalde onderscheiden *publieksgroepen of podia*: publiek in het algemeen, jongeren of jeugd en andere publieksgroepen en lijsttoneel, vlakke vloertheater, op locatie, etc. Ten slotte zijn er nog keuzemogelijkheden wat betreft de *organisatiestructuur* waarbinnen wordt gewerkt: voor langere tijd in een vast gezelschap of surfend langs de diverse ad hoc gezelschappen. Bovendien zijn er mogelijke verschillen wat betreft uit te voeren *taken*: zijn aan het begin van hun loopbaan als danser aan gezelschappen of producties verbonden, en kunnen in een latere fase eventueel als repetitor/balletmeester, choreoloog, choreograaf, artistiek productie leider, choreograaf of artistiek leider functioneren.

In de beroepspraktijk echter zijn de meeste van deze verschillen niet dusdanig significant dat gesproken kan worden van evenzovele aan deze verschillen gekoppelde onderscheiden categorieën dansers. Het betreft zwaartepuntverschillen in hun bagage of keuzehandelingen die ervoor zorgen dat ze van bepaalde producties en/of gezelschappen deel uitmaken, voor een bepaalde tijd, in een bepaalde functie. Behalve de specifieke gezelschappen die er bestaan voor de klassiek geschoolde en de folkloristisch geschoolde danser, is het werkveld niet onderverdeeld in naar dansvormen/genres onderscheiden segmenten. Veel van de huidige dansers zijn werkzaam in een of andere vorm van eigentijdse dans, die gebruikmaakt van gemengde (klassieke/neo-klassieke, moderne, hedendaagse en eventueel nog andere) technieken. De verschillen die daarbinnen bestaan zijn gekoppeld aan de benaderingswijze van de choreograaf. De dansers beslissen individueel voor welke gezelschappen of producties zij auditie doen, de artistiek leiders en choreografen selecteren naar eigen inzicht.

2.4 BEROEPSPROFIEL VAN DE CHOREOGRAAF

2.4.1 *Definitie*

Een choreograaf is:

- een dans-maker, iemand die theatervoorstellingen creëert met dans als hoofdingrediënt,
- om persoonlijke gevoelens, opvattingen en ideeën uit te drukken,
- en deze over te dragen op derden,
- met in de eerste plaats het menselijk lichaam – van hemzelf en/of van andere dansers-als instrument,
- en met gebruikmaking van zijn vaardigheden in diverse danstechnieken, compositie en op andere gebieden,
- heeft dit als professie, dus als hoofdactiviteit in zijn beroepsloopbaan en middel van bestaan.

2.4.2 *Wettelijk kader*

Niet van toepassing.

2.4.3 Activiteiten

Artistieke dimensie

De choreograaf:

- zoekt naar het centrum van zijn wezen en geeft dit (vooral) dansant vorm in choreografieën; maakt deze om ze te tonen aan anderen;
- creëert dans-kunstwerken door zijn verhaal, intellectuele bagage, inspiratiebron, mentaal concept om te zetten in (vooral) fysiek materiaal en dansvoorstellingen; initieert het proces waarbij dit gebeurt met behulp van ´levende´ dansers en theatrale middelen;
- ontwikkelt een danstaal uit de diverse bestaande gecodificeerde/conventionele danstechnieken en/of niet-gecodificeerde dansvormen/niet-conventionele fysieke vaardigheden, of creëert/genereert een nieuwe dansvorm die adequaat is ter uitdrukking van het eigen innerlijk en ter uitdrukking van zijn uitgangspunten/doelstellingen in de relatie tussen ervaring-beweging-tijd-ruimte;
- heeft een groot voorstellingsvermogen, denkt in bewegingen en beelden;
- werkt vanuit persoonlijke inspiratie:
 - doet inspiratie op uit de omringende wereld;
 - is een non-stop *haunter-gatherer* en zelf voortdurend in beweging/ontwikkeling;
 - zet zijn inspiratie om in een concept voor een dansvoorstelling en bewegingen/dans;
 - werkt vanuit een concept dat lichamelijk (en verbaal) is vorm te geven;
 - denkt en werkt esthetisch, conceptueel en compositorisch en is alert op kwaliteit;
 - denkt en werkt onafhankelijk en zoekt zijn persoonlijke stem in de dans;
 - ontwikkelt en benut zijn visie op de relatie tussen ideeën/thema's enerzijds en vorm/bewegingsvocabulaire anderzijds, gebaseerd op kennis van het reeds bestaande, echter zonder zich hieraan gebonden te voelen;
 - staat open voor en is kritisch ten opzichte van gewoonten/tradities van hemzelf en anderen;
 - wil iets eigens presenteren, iets anders, wil iets nieuws maken;
 - heeft drang om te rebelleren, regels open te breken/te wijzigen/naar zijn hand te zetten, guerrillero op dansgebied te zijn, iets toe te voegen aan de ontwikkeling van de danskunst.

Technische dimensie

De choreograaf:

- werkt vanuit kennis van en persoonlijke keuze uit diverse compositie-vormen, bewegingsanalyse, choreografie-analyse, theatrale en theatervormgevingsmiddelen en muziekstijlen, muziekanalyse van diverse muziekstijlen;
- zet inspiratiebronnen, gedachten of gevoelens om in verbale concepten, brengt deze over op dansende en andere medewerkers en transformeert ze uiteindelijk tot een communicatieve, vooral fysieke/dansante voorstelling;
- creëert bewegingsmateriaal op het lichaam van de dansers en/of in samenwerking met de dansers;
- initieert, inspireert, organiseert, stuurt en begeleidt het werkproces, in casu het creëren-realiseren van choreografieën/dansvoorstellingen:
 - spoort potentiële medewerkers/talent op (dansers en andere);
 - organiseert auditie op een voor zijn werkproces toegesneden wijze en selecteert de juiste medewerkers;
 - draagt zijn concept of fascinatie, materiaal of ideeën verbaal en/of fysiek over op dansers en andere medewerkers;
 - scheidt een kunstzinnig klimaat voor zichzelf en anderen, motiveert zichzelf en anderen;
 - begeleidt het hele werkproces (creatie en ook voorstellingenreeks), coacht de dansers en probeert het maximale uit ze te halen, grenzen te verleggen etc. (individuele aanpak);
 - komt tot aan publiek presenteerbare choreografieën door te componeren en vorm te geven;
- werkt vanuit inzicht in/ervaring met de rol van danser; weet wat het betekent om als danser te functioneren, weet wat hij van dansers kan vragen;
- werkt met kennis omtrent theatertechniek (licht en geluid) en de mogelijk-/onmogelijkheden op/in diverse locaties/theaters; weet deze toe te passen, te integreren in zijn artistieke concept.

Theoretische dimensie

De choreograaf:

- werkt vanuit compositorische kennis op het gebied van dansvormen en dansvoorstellingen, alsook op dat van andere disciplines (zoals muziek en beeldende kunst);

- analyseert de danstaal en theatervoorstellingen uit verleden en heden en weet welke aspecten attractief of innovatief zijn, bepaalt hierin zijn standpunt en maakt keuzes;
- werkt vanuit kennis van de mogelijk- en onmogelijkheden van dansnotatie, -registratie en choreografiesystemen;
- werkt vanuit kennis van emotionele en leerprocessen bij dansers.

Maatschappelijke dimensie

De choreograaf:

- pikt ingrediënten op uit de samenleving, afkomstig uit diverse culturen, en verwerkt deze in zijn creaties;
- communiceert:
 - verwoordt zijn ideeën naar medewerkers en derden (zoals publiek en pers/media);
 - presenteert zichzelf en zijn werk op adequate wijze;
 - brengt zijn fascinatie/inspiratie over op anderen en stimuleert tot medewerking;
- onderneemt, managet, werkt vanuit inzicht op het gebied van werkorganisatie en planning:
 - logistiek, medewerkersbeleid, projectmanagement, research/informatieverzameling, productievergaderingen e.d.

2.4.4 Persoonskenmerken

Binnen de danswereld bestaat een zekere overeenstemming over het feit dat de volgende eigenschappen een rol spelen in de uitoefening van het beroep van choreograaf. Over de mate waarin zij relevant dan wel noodzakelijk zijn voor een succesvolle beroepsuitoefening is onmogelijk eenduidigheid te bereiken.

Mentale/persoonlijkheidseigenschappen

De choreograaf is autonoom:

- denkt en handelt onafhankelijk;
- is rebels, onconventioneel, origineel, onafhankelijk en denkt divergent;
- heeft de drang grenzen te verleggen;
- toont authenticiteit in zijn creaties.

De choreograaf is toegewijd:

- is gefascineerd door beweging, dans (theater) en danskunst en beschouwt het als noodzaak qua leefstijl en professie een rol te spelen in de ontwikkeling daarvan;
- houdt van zijn vak, wil graag, moet dans maken, is bevlogen.

De choreograaf is professioneel ingesteld:

- is zich bewust van de noodzaak van en bereid tot maximale inzet wat betreft fysicaliteit, mentaliteit en tijd;
- heeft discipline, sterke drijfveren, een missie;
- heeft de wens met dans iets over te dragen op publiek;
- is resultaatgericht: maakt alle keuzen binnen een productie op het gebied van vorm, ruimte, tijd met het oog op hun vermogen dat uit te drukken wat hij wil zeggen;
- geeft sturing aan het repetitie- en productieproces en geeft leiding;
- is analytisch, kan linken leggen, overeenkomsten en verschillen, innovatie en traditie etc. signaleren.

De choreograaf is 'open':

- wil zichzelf verder ontwikkelen, dat wil zeggen zijn persoonlijkheid, zijn fysieke, creatieve en intellectuele kant;
- kan kritiek opnemen en verwerken/toepassen;
- is nieuwsgierig en bereid bij te leren en standpunten te wijzigen;
- is ruimdenkend en ondogmatisch, staat open voor diverse stijlen en culturen, voor mensen met andere normen en waarden en culturele identiteiten;
- is sensitief naar zichzelf en anderen;
- is non-stop jager-verzamelaar: altijd en overal op zoek naar informatie of inspiratie ter oriëntatie en positiebepaling.

De choreograaf is zelfbewust:

- heeft een sterke persoonlijkheid en heeft zelfvertrouwen;
- heeft hoge mate van zelfkennis/zelfbewustzijn, op lichamelijk en geestelijk vlak;
- is zich bewust van verschillen en overeenkomsten met vakgenoten;
- is kritisch en besluitvaardig.

De choreograaf is flexibel:

- heeft fantasie, spiritualiteit, poëzie en ook realiteitszin (praktisch kant, aardsheid);

- is stressbestendig;
- kan zelfstandig en met groepen werken.

De choreograaf is actief:

- heeft een specifieke manier van denken tijdens het creatieve proces: kan werken met verschillende soorten mentale activiteit en op verschillende niveaus van bewustzijn, kan werken met het onderbewuste en bewuste, het emotionele en rationele, inhoud en vorm;
- kan zichzelf en anderen op gang brengen/aan de gang houden, maar ook rust laten nemen en reflecteren; heeft ongeduld en geduld;
- heeft fysiek en mentaal uithoudingsvermogen, heeft een lange adem, is een doorzetter;
- is ondernemend zowel initiatiefnemend als 'bedrijf'sleidend;
- wil uitdagingen aangaan, zoekt stimulansen, wil en kan nieuwe problemen determineren en oplossen/overwinnen in zijn medium.

Fysieke eigenschappen

Zie bij danser. Hierbij kan worden opgemerkt dat de fysieke kwaliteiten/uitvoerende vaardigheden van de choreograaf eventueel van een minder hoog niveau kunnen zijn in vergelijking met die van de danser.

2.4.5 Ontwikkelingen

Een creatievere danser die zich van 'muze van de choreograaf' tot 'co-creator' ontwikkelde bewerkstelligt een verschuiving in de rol van de choreograaf. In die gevallen waarin tijdens het creatieproces sprake is van een meer 'collectieve' werkwijze komt het accent van de activiteiten van de choreograaf steeds meer te liggen bij het bedenken van het concept, het initiëren, organiseren en sturen van het werkproces, het selecteren, motiveren en begeleiden van de medewerkers en het maken van de finale keuzes met betrekking tot de selectie en structurering van het materiaal. Het creëren van het bewegingsmateriaal zelf wordt meer en meer een gezamenlijke aangelegenheid. Veel choreografen laten in de flyer bij de voorstelling onder 'choreografie' naast hun eigen naam vermelden: 'in samenwerking met' of 'met dank aan de dansers'. De choreograaf wordt meer en meer, naast hoofd-creator om wiens visie en concept het draait, de artistieke coördinator, de manager die

overzicht houdt over het geheel, het bedrijf leidt en het product in goede ('zijn') banen leidt.

2.4.6 Specialisaties

Individuele choreografen onderscheiden zich op tal van punten van elkaar. Naast hun persoonskenmerken verschillen ze onder andere door hun diverse 'achtergronden' - de verschillende soorten 'bagage' van waaruit zij in de praktijk actief zijn - en keuzen: de visie die zij hebben op de diverse elementen van de danskunst, het soort producties of werkveld waarin zij actief zijn, en de rol die zij in de dansproductie op zich nemen. Er zijn diverse *technieken of stijlen* van waaruit ze kunnen werken: klassiek ballet, moderne dans, nieuwe dansontwikkeling, expressionistische theaterdans, jazzdance, show- of musicaldans, folklore-, (niet-westerse) internationale dans, of andere, en een combinatie van deze. Tevens maken ze keuzen met betrekking tot de in hun dansvoorstellingen uitgewerkte thematieken. De hedendaagse choreografen worden met name gekenmerkt door de ontwikkeling van een eigen *vocabulair en stijl*. Daarnaast verschillen de producties die ze maken op het gebied van de *media of disciplines* die ze daarbij gebruiken: van pure dans tot danstheater, dansmuziektheater, multimedia-theater enzovoorts. Vervolgens zijn er verschillen wat betreft de werkwijze die ze tijdens het *productieproces* hanteren: van het uitgaan van vastgelegd materiaal tot door middel van improvisatie tot stand komend materiaal. Voorts kunnen ze eventueel kiezen voor bepaalde onderscheiden *doelgroepen of podia*: publiek in het algemeen, jongeren of jeugd en andere publieksgroepen, en lijsttoneel, vlakke vloertheater, op locatie, etc. Dan zijn er nog de keuzemogelijkheden wat betreft de *organisatiestructuur* waarbinnen gewerkt wordt: voor langere tijd voor een vast gezelschap of per keer met een ad hoc samengesteld gezelschap.

In de beroepspraktijk echter zijn de meeste van deze verschillen niet dusdanig significant dat gesproken kan worden van evenzovele aan deze verschillen gekoppelde onderscheiden categorieën choreografen. Het betreft zwaartepuntverschillen in hun bagage of keuzehandelingen die ervoor zorgen dat ze bepaalde producties maken en/of (van) bepaalde gezelschappen leiden (deel uitmaken), voor een bepaalde tijd. De enige echt onderscheidende (stijl-)aanduiding die in de praktijk dan ook gehanteerd kan worden voor verschillende dansvormen is

de naam van de choreograaf zelf, ofte wel de soortnaam is nauw verbonden met de eigennaam.

2.5 BEROEPSPROFIEL VAN DE DOCENT DANS

2.5.1 Uitgangspunten en verantwoording m.b.t. beroepsprofielen en startkwalificaties van docenten in de kunstvakken

Om tot de definiëring van de beroepen en de beschrijving van de beroepsprofielen en startkwalificaties (zie: deel 2 van dit rapport) te komen dient een aantal uitgangspunten vastgesteld te worden. Dit is van wezenlijk belang voor de te ontwikkelen kwalificatiestructuur en voor de positionering van de docentenopleidingen in de kunstvakken binnen het kunstvakonderwijs en in het stelsel van de lerarenopleidingen.

1. Het hoofdberoep van een docent in een kunstvak is het verzorgen van onderwijs in het betreffende kunstvak binnen de verschillende sectoren/fasen van het onderwijs, dan wel het geven van lessen, cursussen of het opzetten en begeleiden van projecten binnen de buitenschoolse kunsteducatie of de amateuristische kunstbeoefening.
2. In de profielen en startkwalificaties wordt de docent beschreven die volledig bevoegd is voor het binnenschoolse gebied, maar tevens de bevoegdheid heeft in de buitenschoolse kunsteducatie en de sector van de amateuristische kunstbeoefening te werken.
3. Docenten voor de binnenschoolse kunsteducatie worden uitsluitend opgeleid (aan docentenopleidingen) binnen het kunstvakonderwijs. Aan het getuigschrift van deze opleidingen is de (volledige) eerstegraads onderwijsbevoegdheid verbonden. Deze eerstegraadsbevoegdheid is een volledige bevoegdheid omdat hiermee ook de bevoegdheid wordt verleend voor het tweedegraadsgebied en het primair onderwijs. Daarom wordt gesproken van een ongegradeerde opleiding. In dit verband worden geen eerste- en tweedegraads opleidingen meer onderscheiden. Er worden slechts docenten(opleidingen) in de kunstvakken aangeduid.
4. Afgestudeerden van deze docentenopleidingen zijn ook bevoegd voor de buitenschoolse kunsteducatie. Benoembaarheidseisen bepalen dan of genoten opleiding, opgedane praktijkervaring en bekwaamheid voldoende zijn om in een bepaald beroep werkzaam te zijn. (Niet voor alle werkzaamheden in de sector van de kunsteducatie gelden benoembaarheidseisen. Deze zijn vooral van toepassing binnen de gesubsidieerde centra voor kunsteducatie waar de erkenningsregeling geldt).

5. Doceren in een kunstvak, dan wel kunstactiviteiten verrichten in de buitenschoolse kunsteducatie, is niet voorbehouden aan docenten met een volledige onderwijsbevoegdheid. Veel functies, werkzaamheden binnen de kunsteducatie en de amateuristische kunstbeoefening zijn voorbehouden aan docenten/kunstenaars die anderszins een kunstopleiding gevolgd hebben. Vaak gaat het hierbij om een vakspecialistische inbreng. De docent afkomstig van een docentenopleiding is veeleer de generalist met een vakspecialisatie.

6. Algemeen wordt het principe erkend dat de docent in een kunstvak zowel voor de binnenschoolse als voor de buitenschoolse kunsteducatie (inclusief de amateuristische kunstbeoefening) moet zijn gekwalificeerd. Hierop worden profielen en startkwalificaties gebaseerd. Hierbij wordt aangetekend dat een opleidingstijd van vier jaar onvoldoende is om op een adequate wijze voldoende artistieke bekwaamheid en een startbekwaamheid voor het docentschap in een kunstvak in alle onderwijssectoren, inclusief CKV 1,2 en 3 te verwerven. De CKV-vakken vereisen immers kennis van alle kunstdisciplines en cultuurtheoretische kennis. Daarnaast behoren werkzaamheden in de buitenschoolse kunsteducatie en in de amateurkunst onlosmakelijk tot het profiel van de docent in een kunstvak. In den brede wordt de wenselijkheid onderkend van een bekwaamheid die tot een brede inzetbaarheid leidt.

2.5.2 Ontwikkelingen bij de docerende beroepen

Belangrijke ontwikkelingen ten aanzien van de binnen en buitenschoolse kunsteducatie die gevolgen hebben voor de docentenopleidingen zijn:

- sturing door herziene kerndoelen en examenprogramma 's en invoering van nieuwe kunstvakken (CKV1 en CKV2,3);
- onderwijskundige veranderingen in het voortgezet onderwijs: zelfverantwoordelijk leren en nadruk op algemene vakoverstijgende vaardigheden;
- grotere nadruk op theorie en reflectie in de kunstvakken;
- een tendens tot samenwerking tussen en in sommige opzichten integratie van de kunstvakken;
- invloed van maatschappelijke ontwikkelingen: zoals in het gehele onderwijs een toenemende noodzaak van intercultureel onderwijs en verdere toepassing van ICT;
- ontwikkelingen in de kunsten zelf en in de jeugdcultuur;
- een grotere wisselwerking tussen binnen en buitenschoolse kunsteducatie;
- grotere nadruk op cultureel ondernemerschap en bredere inzet van docenten in de buitenschoolse kunsteducatie.

2.5.3 Verantwoording beroepsprofielen

De beroepsprofielen van docenten in de kunstvakken zijn verdeeld in vier dimensies. Deze indeling is ontleend aan de vereisten voor professioneel kunstenaarschap zoals weergegeven in het visitatierapport *Beeldende kunst en Vormgeving* (1996). Daarbij wordt onderscheid gemaakt in een artistieke dimensie, een vaktechnische dimensie, een theoretische dimensie en een maatschappelijke dimensie.

Bij de docent in een kunstvak kan men naast activiteiten gericht op het beoefenen van de eigen kunstdiscipline uiteraard de onderwijs/educatie gerichte activiteiten onderscheiden. Bij die op het *onderwijs/educatie* gerichte activiteiten zijn de vier genoemde dimensies als volgt toegepast:

De eerste dimensie betreft de 'vertaling' van het artistieke in overdrachtssituaties; de vaktechnische activiteiten zijn opgevat als de (vak)didactische, (ped)agogische en onderwijskundige activiteiten in brede zin (inclusief het beheren van een vaklokaal e.d.). De theoretische dimensie heeft betrekking op het bijhouden van vaktheorie, onderwijskundige theorie etc. en de maatschappelijke dimensie op contactuele vaardigheden, extern functioneren van de docent, maar ook op maatschappelijke vorming van de leerlingen en deelnemers.

De activiteiten gericht op het beoefenen van de *eigen kunstdiscipline* zijn gerelateerd aan de activiteiten in het profiel van de scheppende en uitvoerende kunstenaar in dezelfde kunstsector. Voor de docent in een kunstvak is het noodzakelijk om zijn kunstdiscipline actief en receptief te beoefenen, om daaraan de inspiratie en de kennis en vaardigheden voor zijn werkzaamheden als docent in een kunstvak te ontleen. Het wordt niet noodzakelijk geacht dat het kunstenaarschap beroepsmatig wordt uitgeoefend.

Uitgangspunt bij de formulering van het beroepsprofiel is de docent in de *binnenschoolse kunsteducatie*. Daarbij is geen nadere uitsplitsing gemaakt naar onderwijssoort, maar is getracht het gemeenschappelijke te beschrijven door formuleringen als "gaat daarbij uit van de algemene doelen en de kerndoelen/eindtermen van de betreffende onderwijssector/fase' of "voert onderwijs uit rekening houdend met kenmerken van leerlingen (o.a. leeftijd, niveau, verschillen in sociale en culturele achtergrond). Per schoolsoort zullen de beroepsactiviteiten een andere invulling krijgen.

De beroepsactiviteiten van een docent in de *buitenschoolse kunsteducatie* komen deels overeen met de activiteiten van de docent in de binnenschoolse kunsteducatie.

Bij de onderwijsactiviteiten moeten termen als 'leerling' en 'school(organisatie)' dan worden gelezen als respectievelijk 'deelnemer/cursist' en 'instelling voor kunstzinnige vorming'. Op belangrijke plaatsen zijn de termen voor de buitenschoolse kunsteducatie toegevoegd. Evenals bij de binnenschoolse kunsteducatie is er geen nadere uitsplitsing naar doelgroepen. Per doelgroep (bijvoorbeeld peuters of volwassen amateurs) zullen de beroepsactiviteiten een andere invulling krijgen. Activiteiten als het hanteren van lesmethodes en examens zullen in sommige gevallen wel aan de orde zijn, terwijl veel andere buitenschoolse activiteiten een meer open karakter zullen hebben waarbij lesmethodes en formele toetsing niet aan de orde zijn. Voor de buitenschoolse kunsteducatie zijn ook aanvullende activiteiten van toepassing. Deze betreffen met name het 'ondernemerschap in de kunsteducatie'. De grotere onzekerheid over werk en inkomen vereisen een marktgerichte houding en activiteiten.

Beroepsactiviteiten waarin wordt verwezen naar collegiaal overleg en bijdragen aan institutionele taken zijn uiteraard niet van toepassing op de privélespraktijk.

2.5.4 Ontwikkelingen docent dans

Tot voor kort functioneerde de docent dans grotendeels in de buitenschoolse kunsteducatie en op projectbasis in het onderwijs. Sinds de invoering van de basisvorming is dans een regulier kunstvak in het voortgezet onderwijs. Het aantal scholen dat dans als vak aanbiedt is nog zeer beperkt.

Stenvers (1991) onderscheidt vijf benaderingen in de danseducatie:

technisch/structureel, receptief/theoretisch, expressief/creatief en affectief. Bij de technische benadering ligt het accent op de ontwikkeling van instrumentele motorische vaardigheden vooral door middel van overdracht van danstechniek(en). Bij de structurele benadering gaat het om overdracht van bestaande dansstructuren en ordeningsprincipes, het leren uitvoeren van reeds vormgegeven, bestaande dans. In de receptief/theoretische benadering ligt het accent op de ontwikkeling van kennis, inzicht en attitudes, vooral door het confronteren met en het nabeschouwen van dansproducten van anderen. Bij de expressief/creatieve benadering ligt het accent op de ontwikkeling van het vermogen van de leerling de eigen beleving en ervaringen in dans uit te drukken en de ontwikkeling van een persoonlijk dansidoom, door middel van opdrachten tot exploreren en improviseren.

De affectieve benadering legt het accent op de dansbeleving van de leerling, genegenheid tot dans, het dansgevoel en de relatie tot de ander in de dans (het

sociale aspect). Het affectieve speelt een rol bij alle benaderingen: zonder dansbeleving, plezier en motivatie zal iedere dansactiviteit nooit aan de essentie van dans weten te raken.

De traditionele theatrale dansvormen zoals het klassieke ballet en de moderne dans stellen hoge lichamelijke en danstechnische eisen. De bijbehorende technische en structurele benaderingen waren niet geschikt voor danseducatie in het algemeen vormend onderwijs. Eind jaren vijftig werd de dansexpressie ontwikkeld. Deze dansvorm kent een expressief/creatieve en affectieve benadering. Doordat wordt uitgegaan van natuurlijke bewegingen van leerlingen en er minder technische eisen worden gesteld is het een geschikte dansvorm voor onderwijs aan heterogene groepen leerlingen.

Dans in het huidige voortgezet onderwijs is niet specifiek gericht op één dansvorm maar is op weg naar een vak dat de dans als een geheel benadert en waarin verschillende methodisch-didactische benaderingen een rol spelen.

Er is een toename te constateren van jongeren en volwassenen die als dansamateur actief zijn. Dit wordt onder andere zichtbaar tijdens landelijke manifestaties als 'de Kunstbende' en 'De Opkomst'. De docent speelt dan bij het geven van lessen en het werken aan producties een leidende, maar ook begeleidende en verwijzende rol. Naast de dansdocenten werkzaam in de gesubsidieerde centra voor kunstzinnige vorming zijn veel docenten werkzaam in particuliere ballet en dansscholen.

Sinds 1990 organiseert het Landelijk Centrum Amateurdans provinciale en landelijke amateurdansfestivals. Deze festivals hebben een groot bereik. In de voorbereiding op deze evenementen biedt het LCA scholing en choreografiebegeleiding aan. Deze ontwikkeling zal naar verwachting zeker doorzetten.

2.5.5 Beroepsprofiel van de docent dans

Definitie

De docent dans verzorgt binnen de verschillende onderwijssectoren onderwijs in de praktijk en de theorie van dans alsmede onderwijs in kunst en cultuur in het algemeen en maakt daarbij gebruik van het dans- en kunstaanbod in de regio. De docent dans verzorgt en begeleidt in de buitenschoolse educatie (in centra voor de kunsten en in particuliere ballet- en dansscholen) en in de amateursector lessen, cursussen, projecten, choreografieën, voorstellingen en andere activiteiten (workshops, excursies e.d.).

Het werkterrein van de docent dans bestrijkt de volgende onderwijssectoren:

- Primair Onderwijs (PO)
- Voortgezet Onderwijs (VO)
- Beroepsonderwijs en Volwasseneneducatie (BVE)
- Hoger Beroepsonderwijs (HBO)
- De buitenschoolse kunsteducatie
- Amateurkunst

In dit profiel wordt de therapeutische en orthopedagogische kunstbeoefening buiten beschouwing gelaten omdat in deze situaties geen sprake is van kunstbeoefening of kunstoverdracht, maar van het hanteren van kunst en kunstzinnige middelen binnen - met name- het terrein van de gezondheidszorg.

Evenmin wordt de kunstcoördinator beschreven. Er is een afzonderlijke bevoegdheid kunstcoördinator, die gerealiseerd kan worden middels een zogenoemde CKV-1 omscholingscursus. Als voorwaarden voor toelating tot deze cursus gelden dat de cursist werkzaam is binnen het Voortgezet Onderwijs en over de bevoegdheid in een van de kunstvakken beschikt, dan wel eerstegraads bevoegd is voor de vakken Nederlands, één van de moderne vreemde talen of de klassieke talen.

Omdat de functie van consulent typisch een doorgroeifunctie betreft wordt deze niet in het profiel opgenomen. Wel is de startkwalificatie zodanig beschreven dat deze de doorgroeicompetentie tot consulent in zich heeft.

Wettelijk kader

- Wetgeving PO/VO
- WHW
- WEB
- Bevoegdheidsregelingen
- Erkenningenregeling eerstelijns (inspectie kv/ak)
- Erkenningenregeling tweedelijns (inspectie kv/ak)
- Benoembaarheidseisen

Activiteiten

De docent dans:

- initieert, ontwerpt, verzorgt en evalueert onderwijs op het gebied van dans en culturele en kunstzinnige vorming vanuit een kunstvakgerichte pedagogische en didactische visie (kunstpedagogische visie);
- gaat daarbij uit van de algemene doelen, de kerndoelen en eindtermen van de betreffende onderwijssector/fase, dan wel van de doelen van centra voor de kunsten en het amateurveld;
- creëert daarbij leersituaties waarin leerlingen, cursisten of amateurs zich in dans en kunst gericht kunnen ontwikkelen en bekwamen in artistieke en algemene zin.

Artistieke dimensie

De docent dans:

- praktiseert dans productief en receptief;
- draagt uitvoerend en/of scheppend bij aan de realisatie en/of creatie van danskunstwerken;
- reflecteert op eigen dansante activiteiten;
- maakt choreografieën;
- communiceert door middel van lichaamstaal;
- stemt zijn persoonlijke inbreng in het kunstwerk c.q. de dansvoorstelling af op de overige medewerkers en elementen van de voorstelling;
- legt relaties tussen dans en andere kunstvormen/ disciplines.

De docent dans:

- draagt zijn fascinatie voor kunst en cultuur/dans over aan leerlingen/deelnemers, collegae en schoolleiding (leiding van de instelling);
- hanteert een visie op de rol van de kunsten in de binnen- en buitenschoolse educatie en de amateurdans (kunstpedagogische visie);
- ontwikkelt visie op de amateurdans als onderdeel van de amateurkunst;
- creëert binnen de leeromgeving een kunstzinnig klimaat;
- organiseert en inspireert het leerproces van de leerling;
- legt relaties tussen muziek en dans en ontwikkelt inzicht bij leerling/deelnemer in de samenhang tussen de diverse kunstdisciplines;
- begeleidt leerlingen bij eigen dansonderzoek;
- legt relaties tussen productieve en receptieve activiteiten van de leerlingen;

- positioneert dans binnen het geheel van leeractiviteiten;
- stimuleert roldoorbrekend gedrag;
- stimuleert een interculturele belangstelling;
- geeft blijk van zijn fascinatie voor het werken met en begeleiden van niet-professionele beoefenaars van dans.

Vaktechnische en onderwijskundige/didactische/(ped)agogische dimensie

De docent dans:

- gebruikt het lichaam als instrument, waarmee de eigen beleving en interpretatie van de dans wordt uitgedrukt;
- hanteert een bewegingsvocabulair, ontleend aan verschillende dansvormen en stijlen;
- ontwikkelt een persoonlijke bewegingstaal;
- varieert op improvisaties;
- structureert composities en legt deze vast;
- maakt choreografieën en maakt eenvoudige muziekmontages;
- maakt voor of samen met leerlingen/deelnemers/amateurs dansproducties en begeleidt en/of regisseert presentaties;
- werkt met (theater)vormgevingsmiddelen;
- gebruikt anatomische en fysiologische kennis ter preventie van blessures.

De docent dans:

- formuleert doelen voor curricula (gerelateerd aan kerndoelen en eindtermen), voor lessen, projecten, trainingen en voorstellingen; doceert dans 'in samenhang' en hanteert verschillende overdrachtsvormen;
- maakt keuzen met betrekking tot lesmethodes, cursusmethodes en repertoire;
- stelt werk-, leer- en lesplannen op en stemt deze af met collegae;
- geeft onderwijs, verzorgt cursussen en voorstellingen rekening houdend met kenmerken van leerlingen en deelnemers (o.a. leeftijd, niveau, belangstelling, wensen, verschillen in sociale en culturele achtergrond);
- onderkent gedrags- en leerproblemen van leerlingen/cursisten;
- hanteert verschillende werkvormen;
- raadpleegt mediatheek, internet, databanken;
- maakt gebruik van nieuwe media;
- beheert vaklokaal en kostuumdepot;

- organiseert presentaties en voorstellingen;
- begeleidt leerlingen/cursisten bij het proces van presentatie hun eigen werk;
- toetst studievoortgang van leerlingen, beoordeelt cursisten/deelnemers en neemt examens af.

Theoretische dimensie

De docent dans:

- volgt ontwikkelingen op het gebied van dans;
- volgt ontwikkelingen op gebied van kunst en cultuur;
- levert een bijdrage aan onderzoek naar functie en betekenis van dans met name in pedagogisch perspectief;
- plaatst culturele ontwikkelingen met name op het gebied van hedendaagse jeugdcultuur en intercultureel terrein in een maatschappelijk perspectief;
- houdt cultuurhistorische en kunstfilosofische kennis bij;
- houdt onderwijskundige en didactische kennis bij.

Maatschappelijke dimensie

De docent dans:

- onderhoudt eigen kunstzinnig/cultureel netwerk en participeert in landelijke of regionale netwerken kunst en cultuur;
- geeft gemeenschappelijke en algemene vorming op intellectueel, cultureel en sociaal gebied, die als grondslag dienen voor een verdere ontwikkeling van de persoonlijkheid, voor het zinvol functioneren als lid van de samenleving en voor een verantwoorde keuze van een verdere scholing en van een beroep (ontleend aan WRR, 1986);
- participeert in uitvoering van algemene (vakoverstijgende) onderwijstaken;
- organiseert en neemt deel aan verschillende vormen van overleg zowel binnen de school/instelling als met andere belanghebbenden (zoals ouders, toeleverende scholen, collegae van andere scholen/buitenschoolse instellingen);
- adviseert management op gebied van kunst en cultuur;
- signaleert eigen bij- en nascholingsbehoeften en neemt deel aan bij- en nascholing;
- functioneert als 'ondernemer' in de buitenschoolse kunsteducatie (verkent potentiële werkvelden; vertaalt klantvragen in educatieve activiteiten/ projecten e.d; draagt bij aan de verwezenlijking ervan op inhoudelijk en zakelijk/organisatorisch gebied).

Attitude

De houding van de docent dans wordt gekenmerkt door een gedrevenheid om zijn betrokkenheid bij en inspiratie door de kunst over te brengen aan en te delen met anderen (leerlingen, cursisten, amateurs).

2.5.6 Specialismen

- klassieke dans - jazzdans/show musical dans
- moderne/eigentijdse dans - folkloristische dans
- educatief medewerker bij (semi) professionele kunstinstituten (gezelschappen, schouwburgen, musea, orkesten e.d.)

na ervaring:

- kunstcoördinator
- consulent
- docent aan een docentenopleiding dans (kunstonderwijs)

Buiten beschouwing worden gelaten therapeutische en orthopedagogische kunstbeoefening: doel is niet de kunstbeoefening zelf of het overdragen van kunstbeoefening maar het genezen of verbeteren van de toestand van de te behandelen persoon.

Deel 2 Startkwalificaties sector danskunst

1 Inleiding

1.1 VERANTWOORDING

De hier beschreven startkwalificaties voor danskunstenaars zijn geformuleerd op basis van de beroepsprofielen in de danssector. In het beroepsprofiel wordt evenwel een (ideaal-)beeld gegeven van een beroepsbeoefenaar die reeds langere tijd in de praktijk werkzaam is (vijf jaar). Startkwalificaties beschrijven die kennis, vaardigheden en attitudes waarover de *beginnende* beroepsbeoefenaar moet beschikken wil zij zich, gaandeweg het *life long learning* traject dat via diverse choreografen, gezelschappen, producties en docenten loopt, kunnen ontwikkelen tot een ervaren succesvolle danskunstenaar. Startkwalificaties omschrijven tezamen de potentie die een danskunstenaar bezit om te (blijven) functioneren in de danssector en zo te kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van de danskunst.

Nadrukkelijk moet worden opgemerkt dat het bij de kwalificaties, zoals hierna beschreven, nog niet gaat om volledigheid. Het gaat erom, dat zij gezamenlijk de deels in aanleg aanwezige en voorts in de opleiding te verwerven *tools* indiceren die iemand maken tot een denkende, dansende theaterpersoonlijkheid. Het bepalen van de kwalificaties die, telkens voor een aantal jaren, benodigd zijn en de samenstelling van het curriculum dat daartoe voorbereidt, is een zaak van de directies van dansopleidingen, die daarvoor de benodigde visie en *know how* in huis hebben en die daartoe voortdurend in dialoog blijven met het beroepsveld. De hier - voor het eerst - beschreven beroepsprofielen en kwalificaties kunnen fungeren als de kaders voor het te onderhouden discours, dat op zijn beurt tot telkens nieuwe *up to date* versies van profielen en kwalificaties zal leiden.

Waar bij de startkwalificaties gesproken wordt van 'houdingen' verdient het de aanbeveling deze te lezen in combinatie met de persoonskenmerken zoals beschreven in het beroepsprofiel.

1.2 PREMISSEN

Startkwalificaties verschillen wat betreft maat en soort en bij het hanteren ervan gelden verschillende gewichten. De vraag in welke mate elke afzonderlijke kwalificatie aanwezig moet zijn en op welk niveau, en in hoeverre de ene kwalificatie een andere kan compenseren is van belang.

Zo kan bijvoorbeeld de aanwezigheid van uitzonderlijk artistiek talent eventueel een lager niveau van algemene culturele bagage compenseren. Authenticiteit, talent, theaterpersoonlijkheid zijn in ieder geval van het grootste belang.

Het feit dat de opleiding tot danskunstenaar bovendien doorgaans op een zeer jonge leeftijd een aanvang neemt (instroom vanaf tienjarige leeftijd), is eveneens een factor waarmee bij de interpretatie van de kwalificaties rekening moet worden gehouden. Het niveau waarop de verschillende kwalificaties bij de beginnende danskunstenaar aanwezig moeten zijn, kan hier dan ook niet worden aangegeven. Uitgangspunt is, dat kwalificaties bruikbaar zijn als zij toetsbaar gemaakt kunnen worden. Toetsbaar is daarbij niet een kwestie van zwart/wit, wel of niet, een in een vaststaande gradatie benodigde kwaliteit, maar een in de praktijk bruikbare en werkbare overeenstemming tussen opleiding en beroepsveld die via controleerbare procedures tot stand is gekomen.

Onderlinge *samenhang* binnen het totaal van kwalificaties is daarom belangrijker dan de afzonderlijke waarden ervan. Het gaat om een juiste *balans*, om een efficiënte en gezonde verhouding tussen de onderscheiden kwalificaties die de fysieke en de mentale kant, de artistieke, vakmatige en de bredere culturele en maatschappelijke setting, de praktische en technische vaardigheden en de theoretische kennis betreffen. Zie hiervoor ook de reeds eerder bij de beroepsprofielen gemaakte opmerking, dat de kern van het danskunstenaarschap gevormd door de artistieke dimensie, en dat de technische, theoretische en maatschappelijke dimensie deze profileren, ondersteunen, verdiepen, positioneren.

Bij kwalificaties, en ook beroepsprofielen, gaat het uiteindelijk letterlijk om een geïntegreerd geheel, binnen de danskunstenaar als entiteit, die in evenwicht is wat betreft zijn intuïtie, spiritualiteit, esthetische, emotionele, fysieke en cognitieve kanten. Daarbij zij opgemerkt dat elke visie hierop als een soort van normatieve *sheet* over deze aspecten heen ligt; keuzes hieromtrent zijn nooit waardenvrij en cultuurgebonden. Ze zijn evenwel te determineren en daardoor bespreekbaar in bovengenoemd discours.

Bij de startkwalificaties docent kunstvakken

Voor de startkwalificaties van het docentschap in de kunstvakken zijn een aantal aanvullende opmerkingen belangrijk.

Als basis voor de startkwalificaties van de docent van een kunstvak zijn gebruikt de beroepsprofielen van de docenten kunstvakken, de 'startbekwaamheden leraar primair

onderwijs' (Ontwikkelgroep SLO/ VSLPC 1997), het concept 'startbekwaamheden leraar secundair onderwijs' (Ontwikkelgroep CINOP/VSLPC,1997), de 'Uitwerking startkwalificaties docenten kunstvakken' (Netwerk Kunstvakdocentenopleidingen van de HBO-Raad (1998) en de 'Handreikingen voor instellingscurricula tweedegraads opleidingen: beeldende vorming' (PmL, 1998). Lerarenopleidingen zullen hun opleidingsprogramma moeten afstemmen op de van overheidswege vast te stellen startbekwaamheden leraar secundair onderwijs. Dat geldt ook voor de kunstvakdocentenopleidingen.

Uit een vergelijking van genoemde bronnen blijkt dat alle startbekwaamheden de volgende vijf taakgebieden omvatten:

- vakinhoud (en inhouden aangrenzende vakken)/vakdidactiek (en vakoverstijging/ vakkenintegratie);
- algemene didactiek, onderwijskunde en pedagogiek;
- school(instelling); (school)team en (school)organisatie;
- relatie onderwijs/vak-maatschappij; relaties met buitenschoolse instellingen en groepen;
- vernieuwingsgerichtheid/Doorgroeicompetentie.

Essentieel voor het docentschap in de kunstvakken is bovendien het bezit van voldoende artistieke kwalificaties in de betreffende kunstdiscipline. In de startkwalificaties van het Netwerk Kunstvakdocentenopleidingen van de HBO-Raad worden die beschreven onder de noemer 'professioneel artistieke attitude'.

De door het Netwerk genoemde 'kunstpedagogische attitude' valt grotendeels in de taakgebieden 'vakinhoud/vakdidactiek' en 'algemene didactiek, onderwijskunde en pedagogiek'. De 'vakoverstijgende attitude' valt grotendeels in de taakgebieden school(instelling)/team en organisatie en de relatie onderwijs/vak-maatschappij en relaties met buitenschoolse instellingen en groepen

De 'professionele innovatiegerichte, onderzoekende attitude' komt overeen met het taakgebied 'vernieuwingsgerichtheid/ doorgroeicompetentie'.

De startbekwaamheden in de totaal zes taakgebieden worden hieronder nader uitgewerkt. De preambule is overgenomen van de startbekwaamheden leraar primair en secundair onderwijs. De 'grondslag van het beginnend docentschap in een kunstvak' beschrijft de kern van de startkwalificaties en is vergelijkbaar met de door het Netwerk geformuleerde profiel van de docent in een kunstvak.

Startkwalificaties voor de buitenschoolse kunsteducatie komen deels overeen met de startkwalificaties voor de binnenschoolse kunsteducatie, maar termen als schoolorganisatie e.d. moet dan worden gelezen als instelling voor kunstzinnige vorming.

Voor de buitenschoolse kunsteducatie zijn daarnaast aanvullingen nodig. Deze betreffen met name het ondernemerschap in de kunsteducatie!

2 Algemene startkwalificaties danskunstenaars

Artistieke dimensie

Kennis

De beginnende danskunstenaar:

- kent diverse bewegingsvormen (technieken) en de basiselementen van dans;
- kent de uitdrukkingmogelijkheid (taal) van diverse bewegingsvormen;
- kent diverse visies op de danskunst;
- weet waarop zijn innerlijke inspiratie is gebaseerd;
- heeft inzicht in zijn fysieke mogelijkheden en grenzen;
- maakt een begin met het inzicht in zijn mentale mogelijkheden en grenzen;
- heeft inzicht in zijn specifieke kwaliteiten als danskunstenaar.

Vaardigheden

De beginnende danskunstenaar:

- beheerst diverse bewegingsvormen als taal ten behoeve van een kunstproduct;
- is in staat de basiselementen van dans bruikbaar te maken in voorstellingen;
- is in staat zijn dansvondt te ontwikkelen;
- is in staat in de danskunst vorm te geven aan de eigen identiteit;
- maakt een begin met de ontwikkeling van een persoonlijke bewegingstaal;
- is in staat een eigen artistiek carrièreplan uit te zetten en de noodzakelijke coaching daarbij te organiseren.

Houdingen

De beginnende danskunstenaar:

- heeft een onderzoekende houding bij de eigen ontwikkeling tot ervaren danskunstenaar, dit geldt ook ten aanzien van innovatie van dansvormen;
- is gefascineerd door dans als bron voor zelfrealisatie in de wetenschap dat dans een belangrijk deel van de eigen identiteit zal (gaan, blijven) uitmaken;
- heeft de ambitie om als danskunstenaar werkzaam te zijn;
- kijkt over grenzen van de eigen en andere kunstdiscipline(s) heen.

Technische dimensie

Kennis

De beginnende kunstenaar heeft kennis van:

- zijn eigen uitvoeringsniveau van diverse dansvormen;
- het uitvoeringsniveau van dansvormen dat aanwezig wordt geacht in de diverse segmenten van de beroepspraktijk;
- de procedures en werkwijze bij audities;
- een adequate voorbereiding op en presentatie tijdens audities;
- werkmethoden met betrekking tot dans die worden gehanteerd bij creëren, onderhouden en herinstuderen van choreografieën;
- de betekenis van dagelijkse training voor het eigen fysiek, voor gezelschapsvorming en (groeps)stijlontwikkeling;
- diversiteit in danslesdoelen, -opbouw, en -inhoud;
- de eisen die gesteld worden voor, tijdens en na een concrete dans/(les)presentatie.

Vaardigheden

De beginnende danskunstenaar:

- draagt zorg voor het adequaat op peil (doen) houden en (doen) ontwikkelen van de technische en artistieke beheersing van diverse dansvormen;
- weet zich nieuwe ontwikkelingen op het terrein van lichaamstraining eigen te maken;
- begrijpt het werkproces en de veranderingen daarin;
- kan vanuit de eigen functie adequaat bijdragen aan de noodzakelijke samenwerking die is vereist bij de totstandkoming van een dansproductie;
- is in staat het eigen (gezondheids)belang af te wegen ten opzichte van het (arbeids)belang van de werkgever en daarover te communiceren;
- is in staat zich fysiek en mentaal optimaal voor te bereiden op audities;
- is in staat te communiceren met andere danskunstenaars;
- is in staat te reflecteren op de eigen ontwikkeling.

Houdingen

De beginnende danskunstenaar:

- is erop gericht zijn technische kennis en vaardigheden continu verder te ontwikkelen;
- onderzoekt hoe samenwerking met beroepsgenoten dan wel solistisch werken kan bijdragen aan de eigen ontwikkeling tot ervaren danskunstenaar.

Theoretische dimensie

Kennis

De beginnende danskunstenaar heeft kennis van:

- opbouw, systematiek en terminologie van bewegingsvormen;
- bestaande notatie- en registratiesystemen en de mogelijkheden ervan;
- de betekenis van specifieke bewegingsvormen voor specifieke aspecten van danstraining;
- de (historische) betekenis van bewegingsvormen ten behoeve van (dans)repertoire;
- acteerstijlen/mime/pantomime in hun betekenis voor de dans(historie);
- bestaand repertoire;
- anatomie/fysiologie en voedingsleer;
- blessurepreventie en eerste blessure-opvang;
- psychologie;
- dans-, theaterdans-, theater-, kunst- en cultuurgeschiedenis; deze kennisgebieden ook in relatie tot hemzelf (kan zichzelf in historische context plaatsen)
- de artistieke elementen/middelen die van belang zijn bij het creëren van danstheater;
- de diverse taken en functies (personen) betrokken bij danstheater;
- esthetica, filosofie, sociologie;
- muziek, geluid, stem/zang;
- beeldende kunst, vormgeving, architectuur;
- nieuwe media.

Vaardigheden

De beginnende danskunstenaar:

- is in staat de actualisering en uitbreiding van (dans)theoriekennis zelf te organiseren;
- kan met beroepsgenoten fysiek, mondeling en schriftelijk communiceren over de technische, artistieke en historische aspecten van bewegingsvormen;
- maakt een begin met communicatie over (de betekenis van) dans met niet-beroepsgenoten werkzaam in de professionele theaterpraktijk;
- kan met beroepsgenoten communiceren over de betekenis van bewegingsvormen voor het dansrepertoire;

- kan relevante aspecten van anatomie/fysiologie, voedingsleer, blessurepreventie- en opvang alsmede psychologie toepassen in de dagelijkse beroepspraktijk ten behoeve van zichzelf en beroepsgenoten.

Houdingen

De beginnende danskunstenaar:

- wil theoretische kennis actueel houden en uitbreiden;
- is naar buiten gericht in de communicatie met beroepsgenoten over de betekenis en visie rondom theorie(ontwikkeling) en de toepassingen ervan in de huidige beroepspraktijk.

Maatschappelijke dimensie

Kennis

De beginnende danskunstenaar:

- heeft kennis van en inzicht in het specifieke beroep van danskunstenaar;
- kent de betekenis van de (dans)kunst binnen de samenleving en de (jongste) geschiedenis ervan;
- weet hoe danskunst een rol kan spelen bij de expressie van maatschappelijke ontwikkelingen;
- bouwt inzicht op in de samenwerkingsverbanden die de danskunstenaar kan aangaan met beroepsbeoefenaren in andere disciplines;
- heeft kennis van dansvormen die niet tot de kunsten worden gerekend en de (jongste) geschiedenis hiervan;
- heeft beginnende kennis van de actuele maatschappelijke ontwikkelingen en de relevantie ervan voor de danskunst;
- heeft voor het beroep relevante specifieke kennis van de danssector en zijn netwerken in Nederland;
- heeft enige kennis van de infrastructuur van de dans in de westerse wereld;
- heeft inzicht in de positie van de Nederlandse danssector binnen de westerse cultuur;
- bezit globale kennis van andere culturen, hun (kunst)normen en de actuele invloed ervan op de eigen cultuur;
- heeft kennis van aspecten van cultureel ondernemerschap;
- heeft talenkennis.

Vaardigheden

De beginnende danskunstenaar:

- kan in een gesprek met buitenstaanders de maatschappelijke betekenis van de danskunst en de eigen positie hierin formuleren;
- is in staat gebruik te maken van (sociale) regelingen, diensten van instellingen en (medische)voorzieningen die relevant zijn voor het kunnen functioneren als danskunstenaar;
- is in staat om media te benutten om zijn actuele kennis over de samenleving en de danskunst/ kunstsector op peil te houden;
- is in staat activiteiten uit te voeren die behoren bij cultureel ondernemerschap;
- is in staat in het Nederlands en in het Engels over zijn vak te communiceren.

Houdingen

De beginnende danskunstenaar:

- is zich bewust van zijn omgeving, de samenleving;
- is alert op de rechten en plichten en de daaruit voortvloeiende verantwoordelijkheden die de maatschappelijke positie van (dans)kunstenaars met zich meebrengt;
- is alert op het voortdurend onderzoeken van zijn arbeidsmogelijkheden in de nabije toekomst en is gaandeweg gericht op het verdere verloop van zijn maatschappelijke carrière.

2.1 BASISKWALIFICATIES VAN DE DANSER

Artistieke dimensie

Kennis

De beginnende danser:

- heeft kennis van divers(e) repertoire, gezelschappen, choreografen;
- heeft beginnend inzicht in de criteria die gelden bij audities;
- kent het samenwerkingsverband waarbinnen hij dient te functioneren;
- kent zijn rol en taak tijdens het (her)scheppingsproces van een specifieke choreografie c.q. voorstelling;
- kent zijn individuele route in het proces naar uitvoering van dans voor publiek;
- heeft beginnende kennis van zijn persoonlijke vermogen om ideeën/ emoties van een choreograaf te interpreteren;

- kent de theatermiddelen die gebruikt worden en het productieproces dat gevolgd wordt bij de realisatie van een choreografie/voorstelling;
- kent zijn rol en taak voor, tijdens en na een voorstelling;
- kent algemene theaterregels en –termen zoals die gebruikt worden met betrekking tot voorstellingsplaatsen;
- heeft kennis van kostuums, grime, haardracht en schoeisel en kent zijn verantwoordelijkheid hierin.

Vaardigheden

De beginnende danser:

- is in staat dansopdrachten uit te voeren zoals analyse van dansmateriaal en – improvisatie;
- kan zijn inbreng in dansvoorstellingen afstemmen op andere dansers en op theaterelementen zoals licht en geluid/muziek;
- heeft een beginnend inzicht over een totale choreografie/voorstelling en kan eenvoudige remplacenten-/understudy-werkzaamheden uitvoeren.

Houdingen

De beginnende danser:

- is alert, flexibel en nieuwsgierig;
- is respectvol naar zichzelf en naar anderen.

Technische dimensie

Kennis

De beginnende danser:

- kent zijn specifieke trainings- en ontspanningsbehoefte voor een specifieke choreografie/ voorstelling.

Vaardigheden

De beginnende danser:

- is in staat een optimale werkconditie te garanderen en over eventuele leemtes daarin te communiceren;
- is in staat zich op een voorstellingslocatie snel te oriënteren en deze als werkplek eigen te maken;

- is vaardig met kostuums, grime, haardracht, schoeisel en wisselingen daarvan en is in staat nieuwe specifieke vaardigheden snel te verwerven;
- kan zichzelf corrigeren naar aanleiding van zelfobservatie of feed back van anderen;
- kan zijn handelingen/activiteiten in relatie tot het werk adequaat organiseren.

Houdingen

De beginnende danser:

- wil zijn technische vaardigheden op peil houden en uitbreiden.

Theoretische dimensie

Geen toevoegingen op hetgeen is vermeld bij de danskunstenaar.

Maatschappelijke dimensie

Kennis

De beginnende danser:

- heeft kennis van de kenmerken van arbeidscontracten in de diverse segmenten van het werkveld;
- heeft kennis van de lopende dans-cao, arbo-regels, rechten en plichten als werknemer;
- kent onderhandelbare en niet-onderhandelbare aspecten bij een contractbespreking;
- kent de uit het vak voortkomende en noodzakelijke eisen die gesteld worden aan de organisatie van het werk en de functionele hiërarchie daarbinnen.

Vaardigheden

De beginnende danser:

- is in staat informatie te verzamelen over de dagelijkse beroepsuitoefening (trainingslessen, audities, werkplekken, etc.);
- is in staat coaching te organiseren bij de opbouw/ planning van de eigen carrière;
- is in staat een gesprek te voeren als danser/ werknemer met een meerdere/ werkgever.

Houdingen

De beginnende danser:

- is bescheiden en assertief;
- is volgend en initiatiefrijk;
- is onderzoekend en stabiel.

2.2 BASISKWALIFICATIES VAN DE CHOREOGRAAF

Artistieke dimensie

Kennis

De beginnende choreograaf heeft globale kennis van:

- de verschillende bestaande compositiemethoden;
- de eigen bron die leidt tot scheppingsdrang;
- de aanleiding/ inspiratie die leidt tot het scheppingsproces;
- de diverse werkmethode waarlangs het scheppingsproces kan plaatsvinden;
- de relevante gegevens die noodzakelijk zijn om tot een werkmethode te kunnen besluiten;
- de samenstellende onderdelen van een choreografie/voorstelling en de functie ervan;
- de scheppende kwaliteiten die nodig zijn voor de samenstellende onderdelen, op grond van zijn persoonlijke keuze/visie;
- de scheppende kwaliteiten die hij zelf bezit en de scheppende kwaliteiten die moeten worden ingeschakeld;
- de wijze waarop de samenwerking met anderen moet/kan worden georganiseerd;
- de consequenties van het door hem gekozen samenwerkingsverband;
- de organisatie/planning die voortvloeit uit de gekozen werkmethode/ samenwerkingsverband;
- de specifieke kwaliteiten die dansers en andere uitvoeringsmedewerkers moeten hebben voor de creatie, uitvoering en het onderhoud van zijn kunstproduct;
- de specifieke kwaliteiten die hijzelf bezit voor creatie, uitvoering en onderhoud van zijn kunstproduct.

Vaardigheden

De beginnende choreograaf:

- is in staat inspiratie op te doen uit zijn omgeving en deze als basis te gebruiken voor een concept voor een dansvoorstelling;

- begint met het ontwikkelen van zijn eigen danstaal;
- is in staat dansers adequaat te casten;
- is in staat diverse medewerkers en theatrale/ theatervormgevingsmiddelen een plaats te geven binnen zijn compositie;
- is in staat een artistiek idee/concept te verbaliseren en kan vanuit een concept een dansvoorstelling realiseren;
- is in staat artistieke en zakelijke medewerkers te motiveren en te begeleiden bij de uitwerking van een artistiek concept.

Houdingen

De beginnende choreograaf:

- heeft een visie op zijn plaats in het professionele dansveld;
- wil een eigen ‘verhaal’ vertellen, iets persoonlijks overbrengen en wil dit doen op een authentieke manier;
- maakt een kunstproduct met de intentie dit aan anderen te tonen;
- staat open voor relevante kritiek.

Technische dimensie

Kennis

De beginnende choreograaf:

- kent de mogelijk- en onmogelijkheden van bestaande dansvormen/-technische/-stijlen (klassieke, moderne, hedendaagse en andere);
- kent de mogelijk- en onmogelijkheden van dans –registratie/-notatie en –creatie met behulp van een pc.

Vaardigheden

De beginnende choreograaf:

- is in staat een coherente dansvoorstelling te maken met medewerking van dansers;
- is in staat dansers adequaat te casten;
- kan dansmateriaal creëren en genereren en dit laten doen door dansers;
- kan structuren creëren die het improvisatie/creatieproces van hemzelf en van de dansers stimuleren;
- is in staat te communiceren met diverse doelgroepen en personen die werkzaam zijn in verschillende vakgebieden;

- is in staat te werken met verschillende elementen van dans (waaronder diverse bewegingskwaliteiten);
- kan keuzemogelijkheden herkennen en selecteren en de consequenties van keuzes inschatten;
- kan choreografieën analyseren;
- kan muzikale composities analyseren;
- kan de videocamera hanteren.

Houdingen

Geen toevoegingen; zie bij danskunstenaar.

Theoretische dimensie

Kennis

De beginnende choreograaf:

- heeft kennis van de dansgeschiedenis en van het vocabulair/repertoire van andere choreografen;
- heeft kennis van het bestaan van kunsthistorisch onderzoek naar de inspiratiebronnen van scheppende danskunstenaars;
- heeft kennis van het bestaan van onderzoek en theorievorming naar productiemethoden in de danskunst;
- heeft kennis van het bestaan van onderzoek en theorievorming naar de samenstellende delen van dansproducties;
- heeft kennis van het bestaan van onderzoek en theorievorming naar de organisatievorm van het dansbedrijf;
- kent methode van dans-, choreografie- en voorstellingsanalyse en de bruikbaarheid ervan voor de communicatie met derden binnen en buiten de danssector.

Vaardigheden

De beginnende choreograaf:

- is in staat relevant kunsthistorisch onderzoek bruikbaar te maken voor de eigen beroepspraktijk;
- is in staat relevante theorie over productiemethoden bruikbaar te maken voor de eigen beroepspraktijk;
- is in staat relevante theorie over de samenstellende delen van dansproducties bruikbaar te maken voor de eigen beroepspraktijk;

- is in staat relevante theorie over de organisatievorm van het dansbedrijf bruikbaar te maken voor de eigen beroepspraktijk;

Houdingen

De beginnende choreograaf:

- staat open voor de betekenis van kunstonderzoek en theorievorming over de (dans)kunst.

Maatschappelijke dimensie

Kennis

De beginnende choreograaf:

- kent de wegen waarlangs financiering van zijn product kan worden gerealiseerd;
- kent de potentiële plaatsen voor productie en afzet van zijn product;
- kent de wijze waarop buiten de danssector tegen dans wordt aangekeken;
- kent zijn positie als choreograaf binnen de danssector en de samenleving;
- heeft kennis/inzicht in de diverse publieksgroepen.

Vaardigheden

De beginnende choreograaf:

- kan het werkproces of zijn gezelschap 'managen', kan cultureel ondernemen;
- kan over zijn product communiceren met personen buiten de danssector;
- kan zijn idee/concept en dansvakkennis verbaliseren ten behoeve van het verkrijgen van financiering, productie- en verkoopmogelijkheden van zijn product;
- is in staat om te gaan met de verschillen tussen wensen en realiteit met betrekking tot financiering, productie en afzet van een kunstproduct.

Houdingen

De beginnende choreograaf:

- staat open voor communicatie over zijn product als onderdeel van het totale danskunstaanbod.

2.3 ALGEMENE STARTKWALIFICATIES DOCENT KUNSTVAK

Van een docent mag verwacht worden dat hij de grondslagen van de Nederlandse samenleving kent, actief participeert in die samenleving met haar toenemende

internationalisering, en dat hij op betrokken en vernieuwende wijze zijn beroep uitoefent.

Grondslag van beginnend docentschap in een kunstvak :

- de beginnend docent in een kunstvak heeft op zijn vakgebied artistieke vaardigheden op uitvoerend niveau, kunsttheoretische kennis en een persoonlijke visie op de kunsten, met name op zijn eigen kunstdiscipline;
- de beginnende docent in een kunstvak beschikt over voldoende vakinhoudelijke en vakdidactische kennis om met inzicht en overzicht zijn onderwijs voor te bereiden en uit te voeren;
- de beginnende docent in een kunstvak bezit voldoende startbekwaamheden om met uiteenlopende, gangbare middelen en materialen, onderwijs te verzorgen (voorbereiden, uitvoeren en evalueren) met inachtneming van en respect voor culturele en individuele verschillen tussen zijn leerlingen/cursisten;
- de beginnende docent in een kunstvak heeft de bekwaamheid om als teamlid te werken ten behoeve van de samenhang tussen de kunstvakken en functioneert als lid van een schoolorganisatie/instelling;
- de beginnende docent in een kunstvak bezit voldoende bekwaamheden om te functioneren in de relatie onderwijsinstelling-maatschappij;
- de beginnend docent in een kunstvak heeft een professionele onderzoekende houding, gericht op innovatie en op doorgroei in beroep en vakgebied.

2.3.1 Ontwikkelingen

Het vak van danskunstenaar is voortdurend in ontwikkeling als gevolg van snelle veranderingen in de maatschappij en de danskunst zelf.

Deze grote veranderlijkheid maakt een continue dialoog tussen dansvakopleiding en dansberoepsveld noodzakelijk. Veel meer van belang dan een vastlegging van de vigerende beroepspraktijk en gehanteerde kwalificaties *op dit moment*, zijn de afspraken en procedures via welke opleidingen en beroepsveld het discours organiseren waarbij zij beroepsprofielen, kwalificaties, selectiecriteria en eindtermen, eindexamen- en auditie-eisen en dergelijke voortdurend *actualiseren* en herformuleren.

Over het algemeen kan gesteld worden dat ten gevolge van diverse ontwikkelingen het aantal startkwalificaties steeds verder toeneemt: er komen nieuwe bij terwijl veel van de oude niet aan geldigheid inboeten.

De waarde van kort gezegd traditie en innovatie en de balans daartussen zal telkens opnieuw herijkt moeten worden, waarna beroepsprofielen en kwalificaties opnieuw kunnen worden bepaald. Resultaten van onderzoek naar trainingsmethodieken, naar onderwijsmethoden, naar mogelijkheden voor voorbereidende studie en voor voortgaande studie als onderdeel van de beroepspraktijk, in relatie tot wenselijke studieduur, spelen daarbij een belangrijke rol.

Een aantal ontwikkelingen die zich voordoen in de samenleving en de dans, en die gevolgen (zullen) hebben voor het beroep van de danskunstenaars, zijn reeds gegeven bij de beschrijving van de profielen (deel 1; paragraaf 2.1.2). Deze laten zich uiteraard eveneens gelden ten aanzien van de kwalificaties van de beginnende beroepsbeoefenaar. Genoemd zijn:

multiculturalisering, mondialisering, technologisering en individualisering, interdisciplinarisering/multimediasering en gerichtheid op diverse doelen.

2.3.2 Basiskwalificaties van de docent dans

Professioneel artistieke kennis, vaardigheden en houdingen

Kunsttheoretische kennis

De beginnende docent:

- heeft inzicht in kernconcepten, structuren en werkwijzen van de danskunst en de historische en sociaal-maatschappelijke achtergronden daarvan en kan deze relateren aan andere kunsten;
- heeft een brede kennis van de actuele ontwikkelingen binnen de kunsten nationaal en internationaal in het bijzonder binnen de danskunst;
- heeft kennis van muziek en muziekgeschiedenis;
- heeft kennis van en inzicht in inspiratiebronnen, werkwijze en werk van de choreograaf;
- beheerst en heeft inzicht in alle aspecten die samenhangen met het maken van een theaterproductie (licht, geluid, kostuum, decor, andere disciplines);
- heeft brede kennis van informatiebronnen nationaal en internationaal op het gebied van de kunsten in het algemeen en van dans in het bijzonder.

Artistieke vaardigheden op uitvoerend niveau

De beginnende docent:

- gebruikt het lichaam als instrument, waarmee de eigen beleving en interpretatie van de dans wordt uitgedrukt;
- heeft een begin gemaakt met het ontwikkelen van een persoonlijke bewegingstaal;
- beheerst tenminste twee danstechnieken op hoog niveau en andere dan deze twee technieken (westers en niet-westers) op een minimaal niveau;
- beheerst twee of meer dansdisciplines, technisch en artistiek-inhoudelijk;
- hanteert een bewegingsvocabulair, ontleend aan verschillende dansvormen en stijlen;
- is in staat danscomposities te structureren en deze vast te leggen;
- is in staat choreografieën te maken.

Artistieke attitude

De beginnende docent:

- heeft een begin gemaakt met het ontwikkelen van een eigen artistieke visie;
- heeft de behoefte en de ambitie om zelf op uitvoerend niveau actief te zijn op het gebied van de dans;
- heeft een grote culturele belangstelling.

Vakinhoudelijke en vakdidactische kennis, vaardigheden en houdingen (en vakoverstijging/vakkenintegratie)

Onderwijscurricula en educatieve projecten

Kennis, vaardigheden en houdingen om (al dan niet in teamverband) onderwijscurricula en educatieve projecten op het gebied van de dans (en van de kunst in het algemeen) te initiëren, te ontwerpen, uit te voeren en te evalueren in verschillende onderwijssectoren.

De beginnende docent:

- is in staat om een pedagogische en didactische visie te hanteren op onderwijs in de dans en op kunst en cultuur in het algemeen (kunstpedagogische visie);
- kan een bijdrage leveren aan onderzoek naar functie en betekenis van dans met name in pedagogisch perspectief;

- heeft kennis van de kerndoelen/eindtermen van dans (en van de kunstenvakken in het algemeen) van de betreffende onderwijssector/fase en kan die doelen betrekken op zijn eigen onderwijs.

De beginnende docent:

- kan op grond van zijn kunstpedagogische visie en vakinhoudelijke kennis een beargumenteerde keuze maken voor het gebruik van methodisch les-, onderwijs- of werkmateriaal;
- kan door een wijze van omgaan met de dans de materiele en immateriële leeromgeving zo inrichten dat interesse bij leerlingen in dans wordt gewekt en gestimuleerd.

De beginnende docent bezit de noodzakelijke kennis en vaardigheden om leerlingen te onderwijzen en te begeleiden bij:

- het ontwikkelen van de dansvaardigheid, expressie, improvisatie en samenwerking bij het dansen;
- het laten vormgeven van dans (compositie; toepassen van vormgevingsmiddelen als decor, licht, kostuums, geluid);
- het presenteren van een dans (uitvoering);
- het beschouwen van eigen dans van de leerling;
- het beschouwen van professionele dans.

De beginnende docent:

- bezit kennis en vaardigheden om te onderwijzen in het maatschappelijk functioneren van kunst in cultuurhistorische context;
- heeft inzicht in de samenhang tussen de diverse kunstdisciplines en kan deze samenhang in zijn onderwijs concretiseren;
- kan leerlingen adviseren en begeleiden bij culturele activiteiten (kunstmentoraat);
- bezit kennis om leerlingen te oriënteren in studies en beroepen waarin kunst en cultuur een rol spelen;
- bezit kennis van anatomie en blessurepreventie.

De beginnende docent is in staat:

- om valide en betrouwbare instrumenten ten behoeve van proces en productevaluatie (toetsing examinering en afsluiting) met betrekking tot zowel

danspresentaties als theorie/beschouwing samen te stellen, af te nemen en de resultaten ervan te interpreteren;

– is in staat bij deze evaluaties vakoverstijgende vaardigheden en algemene opleidingsdoelen te betrekken.

Algemene (ped-)agogische, didactische en onderwijskundige kennis, vaardigheden en houdingen

Pedagogische kennis en vaardigheden

De beginnende docent:

- heeft inzicht in de relaties tussen onderwijs, vorming en opvoeding binnen een sociaal-culturele context;
- is in staat een actieve, zo zelfstandig mogelijke lerende leerling centraal te stellen;
- kan een veilig en stimulerend pedagogisch klimaat creëren;
- heeft inzicht in de verschillen tussen leerlingen (sekse, cultuur, sociaal-economische achtergrond, ontwikkelingspsychologisch), houdt rekening met deze verschillen en gebruikt ze in positieve zin;
- bezit voldoende kennis en vaardigheden om te signaleren of (sommige van) zijn leerlingen (sociaal) pedagogische of leer- en gedrags problemen hebben en weet wanneer externe deskundigheid ingeroepen moet worden.

Algemene onderwijskundige en didactische kennis en vaardigheden

De beginnende docent:

- heeft kennis van algemene en vakoverstijgende onderwijsdoelen voor de verschillende onderwijssectoren;
- heeft algemene didactische en onderwijskundige kennis en vaardigheden op het gebied van:
 - onderwijsdoelen, leerinhouden selecteren en ordenen, leeractiviteiten,
 - mediagebruik, werkvormen, groepeeringsvormen, leeromgevingen en zelfstandig leren,
 - studievaardigheden, groepsdynamische processen, effectief onderwijs,
 - beroepsgerichtheid en praktijkleren,
 - proces en productevaluatie,
- heeft kennis van de Nederlandse educatieve binnenschoolse en buitenschoolse structuur;

- bezit kennis en vaardigheden om met collegiale hulp intercultureel onderwijs in zijn onderwijs te integreren;
- bezit de ICT basisvaardigheden ('Digitaal Onderwijsrijbewijs') en kan deze vaardigheden bij het ontwerpen, uitvoeren en evalueren van zijn onderwijs inzetten.

Kennis, vaardigheden en houdingen om te functioneren in (school)team en (school)organisatie

De beginnende docent:

- is in staat zijn kunstpedagogische visie en de daaruit voortvloeiende keuzes te verantwoorden in het kader van de waarden en identiteitsuitspraken die gelden binnen de school/instelling waar men werkzaam is;
- is in staat tot constructief overleg met collega's en kan in teamverband uitvoering geven aan de verzorging van vakoverstijgend onderwijs;
- kan collegiale ondersteuning accepteren en geven;
- kan op constructieve wijze participeren in de uitvoering van algemene (vakoverstijgende) onderwijstaken en in de ontwikkeling van de school als lerende arbeidsorganisatie;
- kan bijdragen aan het systeem van kwaliteitszorg dat binnen de school of instelling geldt.

Kennis, vaardigheden en houdingen ten aanzien van relaties tussen onderwijs en maatschappij; relaties met buitenschoolse instellingen en groepen

De beginnende docent:

- is in staat te communiceren met ouders/verzorgers/(jong) volwassenen;
- is in staat contacten buiten school te leggen en te onderhouden voor de voor uitvoering van vak (overstijgende) zaken;
- is bereid en in staat om een eigen kunstzinnig/cultureel netwerk te onderhouden en /of te participeren in landelijke en/of regionale en plaatselijke netwerken van kunst en cultuur;
- heeft kennis, vaardigheden en houdingen op het gebied van ondernemerschap in de kunsteducatie;
- heeft kennis van potentiële werkvelden en klanten, klantgerichte houding, klantvragen vertalen naar educatieve activiteiten en deze activiteiten kunnen plannen, begroten en er publiciteit aan geven.

Vernieuwingsgerichte kennis, vaardigheden en houdingen /doorgroeicompentie

Vernieuwingsgerichte houding en vaardigheden

De beginnende docent:

- kan actuele vakinhoudelijke ontwikkelingen in de kunst (met name de danskunst) en in de vakdiscipline onderzoeken en toepassen in onderwijspraktijk;
- kan culturele ontwikkelingen (met name op het gebied van jeugdcultuur en interculturaliteit) in een maatschappelijk perspectief plaatsen en relateren aan het eigen vakgebied;
- kan individueel of met collega's bijdragen aan adoptie en implementatie van onderwijsvernieuwingen.

Doorgroeicompentie

De beginnende docent:

- beschikt over een reflectieve houding ten aanzien van de eigen onderwijspraktijk en is in staat tot zelfevaluatie;
- kan nascholingsvragen formuleren en is bereid tot deelnemen aan nascholing.

Geraadpleegde literatuur

Algemeen

Hartong, C., *Over dans gesproken*. Ad. Donker bv, Rotterdam, 1982.

Korteweg, A *Uitgedraaid. Elf stukken over dans*. Nederlands Instituut voor de Dans, Amsterdam, 1992.

Lahunta, S. de. *Speculative Paper: Theatre/Dance and New Media and Information Technology* (In opdracht van Theater Instituut Nederland in het kader van deelproject 2/3, april 1998).

Leach, B. (ed.) *The Dancer's Destiny* (First International Symposium on the Transition of Professional Dancers, Lausanne, Mei 1995). International Organization for the Transition of Professional Dancers Lausanne, 1997.

Pejovic, K. & Bronkhorst, P. (ed.) *The Dancer of the XXI Century; Education for Transition in a Changing World*. Symposium Report. Theater Instituut Nederland, International Organization for the Transition of Professional Dancers, Holland Dance Festival, 1998.

Preston-Dunlop, V. *Dansen nader bekeken*, Handboek voor het maken en bespreken van choreografieën (vert. van *Looking at Dances*, Verve Publishing, Ightham 1998: Landelijk Centrum voor Amateurdans, Utrecht, 1998.

Preston-Dunlop, V, *Dance Words*. Harwood Academic Publishers, 1995-1;1998-2.

Reyniers, J. (red.), *Het dansende lichaam, Klassieke teksten over (hedendaagse) dans*. Uitgeverij Kritak & Klapstuk, 1994.

Schaik, E. van., *'Een mes in het hart en een stopcontact in de hersenen'*, in: Nederlands Theater Jaarboek 1997-1998. Theater Instituut Nederland

Schoenmakers, H.,. *Filosofie van de theaterwetenschappen.*: Uitgeverij Martinus Nijhoff Leiden, 1989.

Utrecht, L., *Van hofballet tot postmoderne-dans.*: De Walburg Pers, Zutphen, 1998.

Lijst van referenten

De volgende personen of organisaties (in alfabetische volgorde genoemd) zijn geconsulteerd. In een aantal gevallen is sprake geweest van meerdere gesprekken. Sommige referenten hebben aan consultaties van verschillende samenstelling deelgenomen. Buiten genoemde personen zijn nog andere referenten benaderd; deze konden echter, binnen de beschikbare periode, geen bijdrage leveren.

- Rachel Beaujan
- Vera Bergman
- Beppie Blankert
- Marie-Cécile de Bont
- Derrick Brown
- Lineke Burghout
- Rozemarijn van Deelen
- Ciska van Dijk
- Glenn van der Hoff
- Conny Janssen
- Thérèse Laurant
- Astrid van Leeuwen
- Andrea Leine
- Adriana Lublinkhof
- Lucia Marthas
- Jacques van Meel
- Karin Post
- Harijono Roebana
- Marianne Särstadt
- Marieke Stenvers
- Hlíf Svavarsdóttir

Bijlage

A. De aanwezigheid van beoefenaren van deze beroepen is noodzakelijk voor de realisatie van het werk van danskunstenaars of ondersteunen dit werk. Deze beroepen vragen geen dansopleiding wel een andere kunstvakopleiding:

- componist / geluidsontwerper
- decorontwerper
- lichtontwerper
- kostuumontwerper / stylist
- nieuwe media-ontwerper

B. De beoefenaren van deze beroepen zorgen voor ondersteuning.

zakelijke of productionele ondersteuning

Deze beroepen vragen geen kunstvakopleiding:

- zakelijk leider
- productieleider
- PR-manager/-medewerker
- tour-manager
- geluidstechnicus
- decor-uitvoerder
- kostuum-uitvoerder
- grimeur/kapper
- geluidstechnicus
- videotechnicus

theoretische-wetenschappelijke ondersteuning

Voor deze beroepen is een andere dan een kunstvakopleiding vereist:

- dansdramaturg/choreoloog
- dans(theater)wetenschapper (danshistoricus e.a.)
- bewegingswetenschapper/inspanningsfysioloog

medische/para-medische ondersteuning

Voor deze beroepen is een andere dan een kunstvakopleiding vereist:

- psycholoog
- fysiotherapeut/haptonoom/orthopaedisch chirurg
- mensendieck-therapeut

maatschappelijke ondersteuning

Voor deze beroepen is een andere dan een kunstvakopleiding vereist:

- dansrecensent/redacteur
- dansprogrammeur/theaterdirecteur festivaldirecteur

C. Para-beroepen

Voor deze beroepen is een andere dan een kunstvakopleiding vereist:

- danstherapeut
- euritmist